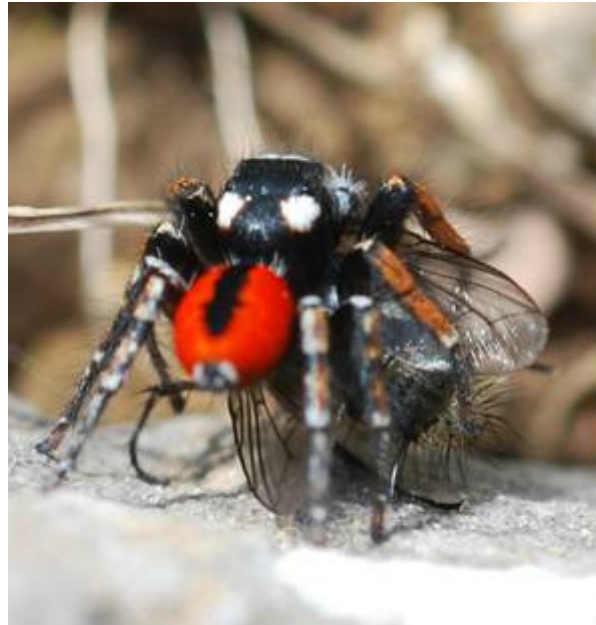

Ophrys fuciflora ssp. *fuciflora*

Eresus niger som spiser et insekt

Chios april 2009

Hector

Indholdsfortegnelse	Side
Deltagerliste	3
Dagmar og Lenes dagbogsnotater	4 - 50
Lørdag den 18.04	4
Søndag den 19.04	6
Lokalitet 1: Vest for Emborias. Langs vejen mod Vroulidion Bay	6
Lokalitet 2: Vroulidion Bay syd for Emborios	8
Lokalitet 3: Agh. Theodores syd for Pirgi	10
Lokalitet 4: Mellem Armolia og Kalamoti	12
Mandag den 20.04	15
Lokalitet 5: Omgivelser ved klosteret Nea Moni	15
Lokalitet 6: Umiddelbart vest for Avgonyma	18
Anavatos	19
Fotostop 1	21
Fotostop 2	22
Tirsdag den 21.04	24
Lokalitet 7: "Eko-hill" ved Hori syd for Volissos	24
Lokalitet 8: "Lamsa" ved Limnos	25
Lokalitet 9: Flodleje nordvest for Hori	26
Frokost stop	27
Lokalitet 10: Syd for Lithi	29
Lokalitet 11: Elinda	29
Onsdag den 22.04	31
Lokalitet 12: Paelineon	31
Frokost stop	34
Et lille vådområde	34
Torsdag den 23.04	37
Lokalitet 13: 1 km nord for Armalia	37
Lokalitet 14: Ca. 2 km syd for Armalia	38
Lokalitet 15: Ca. 1 km fra Pirgi mod Karinta Bay	39
Frokost stop	40
Et lille mellemstop	41
Lokalitet 16: Ca 2 km syd for Agios Giorgios	42
Fredag den 24.04	44
Lokalitet 17: Øst for Olymbi	44
Lokalitet 18: Apothikas vest for Mesta	46
Lokalitet 19: Kysten ved Kato Fane syd for Olymbi	47
Lokalitet 20: Penthos nord for Pirgi	48

	Side
Lørdag den 25.05	50
Hjemrejsen	50
Kort over lokaliteterne	51
Orkideer på Chios af Niels Faurholdt	57
Karplanteliste af Peter Wind	70
Den samlede blomsterliste af Peter Wind	71
Bilag:	
Mike Taylor`s indlæg om bevarelsen af orkideer på Chios.	83

Redigeret af Dagmar Levisen og Lene Køhler

Chios - april 2009.**12 personer - 22/10**

	Navn	Adresse
1	Niels Henrik Faurholdt	Solsikkevej 9, 4600 Køge
2	Peter Wind	Moesbakken 19, 8410 Rønde
3	Ole Birger Lyshede	Baunestien 3, 2850 Nærum
4	Morten Kold-Christensen	Primulavej 18, 7800 Skive
5	Anne Dorthea Kold-Christensen	do
6	Christiane Thage	Strandvænget 1, 4tv., 2100 Kbh. Ø.
7	Lene Boding Køhler	Kærmark 29, 2650 Hvidovre
8	Peter Køhler	do
9	Dagmar Marie Levisen	Prinsessegade 81, 3, 1422 Kbh. K.
10	Aase Gøthgen	Tømmergården 2, 4070 Kirke Hyllinge
11	Carsten Bjørnemose Gøthgen	do
12	Jette Andersen	Valby Langgade 165, 2 sal, 2500 Valby

4 Double rooms**4 Single rooms**

Lørdag den 18.04

Lene og Peter stod op kl. 5 og tog en hurtig gang morgenmad, inden de tog af sted. Vi skulle mødes 7.20. Peter W og Niels var der allerede. De havde vist Dagmar, hvordan man selv kan checke ind elektronisk. Så det gjorde vi andre også. I køen, hvor vi skulle indlevere bagagen, så vi pludselig også Jette og Ole, og hurtigt kom Christiane til. De sidste der kom, var Aase og Carsten. Niels viste dem, hvordan de selv kunne checke ind, mens vi andre gik mod security check. Peter W var den første, der viste sit boarding kort. Kontrolløren sagde stille og roligt "have en god tur til Oslo". Da blev Peter pludselig vågen, han skulle ikke til Oslo, Det blev der lidt moro over. Christiane, Jette, Dagmar, Peter K og Lene gik ned og tog en kop te, inden vi skulle til gate. Heldigvis kom vi af sted til tiden.

I Athen lufthavn fik vi det nye boarding kort. Da vi havde lidt ventetid, gik vi op i restauranten "Oliventræet". Her spiste vi frokost. Vi sad ved tre borde. Nogle delte forretter, andre fik græsk salat, seafood salat, Cæsar salat, suppe, auberginer eller Musaka. Der blev også set lidt på forretningerne i lufthavnen. Det er utroligt så mange dyre luksusforretninger, der er i lufthavne.

Flyet var en lille smule forsinket. Ole drillede Niels med, at et kvarter kan blive til 1-2-3 timer. Vi kom ud i bussen, men så måtte vi ud igen. Men heldigvis kom vi meget hurtigt tilbage i bussen. Flyet til Chios var ikke så stort. Vi sad lidt trangt. Vi fløj over et hav overstrøet med små og store øer. En af dem havde imponerende bjergveje. De så ud som silkebånd i store bløde buer. Undervejs serverede de juice/vand og en croissant med chokolade.

Landingsbanen var ikke særlig lang med en vendeplads i hver ende. Ole sagde, at var flyet ikke stoppet, kunne det bare køre rundt og fortsætte i modsatte retning. I Chios lufthavn stod Dorthe og Morten og tog imod os. De havde været der i en uge og havde fundet mange gode steder, som de glædede sig til at vise os. Vi fik ret hurtigt vores bagage. De to biler vi skulle leje, var ikke helt klar. Dagmar, Peter K og Lene kørte med Morten og Dorthe ud til Voulamandis House i Kambos i byen Thimiana, hvor vi skulle bo. Værten Mike gav os nogle værelser, mens Morten og Dorthe kørte ud til de andre, for at vise dem vejen. Det var lige ud hele vejen fra lufthavnen, men aldrig har en lige vej haft så mange snoninger. "Hotellet" var en gammel villa, som vores guide Mike Taylor plejede at benytte til sine "Green Tours".

Aase, Mike og Hector

Flaskerenser lige indenfor porten

Villaen var et dejligt sted med forskellige slags værelser og en dejlig terrasse. Nogle fik en lejlighed med køkken. Andre fik værelser med køleskab. Niels fik en hvælving i kælderen uden ret meget andet end 2 sengesteder, der var muret op af sten. Han kaldte det for kasematten. Niels fik en ekstra madras som Lene og Peter K havde på deres værelse, så han kunne ligge lidt blødere. På nogle af værelserne var der en aircondition, som både kunne køle og varme. Det var rigtig rart, for de værelser, der lå i stueetagen, var lidt klamme. De har sikkert været rigtig fine, hvis man skulle bo der om sommeren. Efter at vi havde indrettet os og hilst på Hector, som var stedets vagthund, gik vi i nogenlunde samlet flok ned i supermarkedet i byen og fik handlet lidt til vores frokost næste dag, foruden vand, øl og vin. Vi var kommet ned til den græske påske, hvor næsten alt var lukket.

Tæt på supermarkedet lå også den Taverna "To Talini", hvor vi endte med at indtage alle vores aftensmåltider på. Vejen var spændende. Der voksede en masse ting i vejkanterne. Desuden var der mange fine huse. Vi samledes oppe på en terrasse, som lå udenfor Morten og Dorthes værelse på 1. sal. Her nød vi en Ouzo, Retsina eller Rødvin. Det var meget hyggeligt. Nu kunne vi endelig slappe af. Vi var kommet frem uden nogen forsinkelser. Der var meget høj stemning. Her udnævnte Dorte Dagmar og Lene til Rapport piger. Hector var også deroppe. Hector var en lavbenet tyk hund, bulldogtype, som var lige så venlig og rar, som den var grim. Den var meget kontaktsøgende, så man skulle passe på, at man ikke faldt over den, eller at den ikke smuttede med ind på værelset.

Pas på gående

Vores meget søde værtinde på "To Talini"

Lidt i otte gik vi ned til Restauranten "To Talimi". Det var for øvrigt det eneste sted, der var åbent i byen i den græske påske. Det var ikke længere væk, end vi let kunne gå derhen. Det var et familieføretagende. Mama lavede maden, vidunderlig mad og døtrene serverede. Imens Papa sad og så fjernsyn. Men når der kom prominente gæster, sprang han op og var på tæerne.

I anledningen af påsken lå der røde hårdkogte æg, som vi to og to skulle konkurrere med for at se, hvis der var stærkest. Alle på nær Lene fik stegt gedekid, men hun fik en meget lækker sammenkogt ret. Da det var påske lørdag blev der fyret en del fyrværkeri af det meste af aftenen. Vi gik hjem i den mørke nat i en bedøvende lugt fra blomstrende appelsintræer, hvis hvide blomster lyste op i mørket. De var overalt i store mængder bag høje stenmure. Desuden var der en kimen og bimlen med klokker. Vi blev varmt modtaget af Hector. Den var blevet forkælet af Morten og Dorte i en hel uge.

Søndag den 19.04

Vi vågnede til et rigtig dejligt vejr. Vi havde alle sovet ganske udmærket. Vi fik morgenmaden i en lille gård med vinplanter som pergola. Om sommeren vil der være skygge, men vi nød, at solen skinnede på os. Vi fik te, kaffe, juice – hårdkogte æg (fra Mikes egne høns), et rigtig godt brød og en vidunderlig hjemmelavet appelsinmarmelade. Desuden var der smør, trekant oste og sandkage. Hector tiggede og var meget pågående. Vi fik at vide, at det store maskineri, vi sad ved siden af, var et vandingsanlæg. For 40 år siden blev det drevet af kvæg, som trak vandet op fra undergrunden. Brønden var meget dyb. Om sommeren vandes citrustræerne indtil november, idet de kræver meget vand. Der kan pumpes 45 m³ op i timen.

Vandingsanlæg

Mens vi spiste morgenmad, kom Mike Taylor for at snakke med Niels. De skulle planlægge de dage, hvor han skulle vise os nogle af de specielle ophrys arter, vi var kommet for at se. Mike havde været ude og se på deres blomstringsstadier. Derfor blev det besluttet at Mike ville guide os søndag, tirsdag og fredag. Mike havde også taget den orkidebog med, som flere af os havde bestilt. I gæstehuset boede der også to græske fotografer, som fotograferede både til National Geographic og Science. De ville tage med ud denne første dag. Der havde været en del skrivelser i aviserne om bevarelsen af orkideer på Chios, hvor bl.a. Mike var kommet med flere indlæg. Dem havde vi læst, inden vi tog af sted. Se bilag. Fotograferne skulle tage nogle billeder til avisen af de tossede botanikere fra Danmark.

Lokalitet 1: Vest for Emborias. Langs vejen mod Vroulidion Bay

Vi blev fordelt i de tre biler. Førerbilen med Niels ved rattet med Peter W, Ole og Christiane. Carsten, havde Aase, Jette og Dagmar med og til sidst Morten med Dorte, Peter K og Lene. Der var næsten ingen benzin på Carstens bil. Vi kørte forbi mange helligdagsslukkede tanke. Carsten

blev mere og mere betænkelig. Til sidst stoppede vi og fik gjort Mike opmærksom på problemet. Mike Taylor kørte lige rundt om et par hjørner og fandt en åben benzintank. Her blev tanken fyldt op. Nogle mænd var ved at grille et lam overfor benzintanken. De lovede os smagsprøver, hvis vi kom tilbage kl. 12, for så ville lammet være færdigt

Undervejs til lokaliteten havde Aase set et meget spændende sted, hvor hun gerne ville stoppe. Men det må blive en dag, når vi var på egen hånd. Vi standsede ved en olivenlund. Niels sagde det var typelokaliteten for *cesmeensis*. Her så vi bl. a.

Nu skal vi ud og lede

Barlia robertiana

Ophrys fusca (cesmeensis)

Ophrys scolopax(orphanidae)

Ophrys fusca (cesmeensis)

Anacamptis pyramidalis
Barlia robertiana
Orchis italica
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Tulipa orphanidea
Papaver rhoeas
Spartium junceum
Ophrys umbilicata s.s.
Silybum marianum
Gladiolus italicus
Tragopogon hybridum
Briza maxima
Empusa pennata

Horndrager

Orphanidis Tulipan
 Rød Valmue
 Spansk Gyvel

Marietidsel
 Korn-Jomfrufinger
 Havrerod
 Stor Hjerteræs
 Knæler

Empusa pennata Knæler

Leptophyes punctatissimus Krumknivgræshoppe

Der var ikke tid til at dvæle ved dette skønne sted, vi skulle videre. Mike havde meget, vi skulle se denne dag. Herfra kørte til

Lokalitet 2: Vroulidion Bay syd for Emborios

Det var tæt på havet. Der var en lille parkeringsplads i en lille bugt, med en meget smuk udsigt. Vi klatrede op og ned af terrasser igen. Vi tog billeder af alle blomsterne og af hinanden. De to fotografer tog billeder, både når der blev nøglet eller der blev fotograferet i alle mulige og umulige stillinger. Måske kommer vi i nogle af de magasiner, de fotograferer til. Dette var stedet hvor Niels først og fremmest skulle se

Ophrys scolopax (*masticorum*)

Ophrys scolopax (masticorum)

Men der var desuden

Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*

Anacamptis sancta

Anacamptis pyramidalis

Tragopogon hybridum

Arbutus unedo

Tamarix smyrnensis

Phagnalon graecum

Gladiolus italicus

Vestligt Jordbærtræ

Korn-Jomfrufinger

Fotograf på arbejde

Lokalitet 3: Agh. Theodores syd for Pirgi

Nu kørte vi til det sted, hvor vi skulle spise frokost. Først viste Mikes os nogle Ophrys, inden vi satte os og slappede lidt af. Vi fandt en god plads i skyggen under et Mastikstræ. Jette sad midt i solen. Peter W. og Ole nglede og fandt ud af alle blomsterne. Mike Taylor sad i sin medbragte stol ude i fuld sol. Frokosten bestod af noget godt olivenbrød, pølse, ost, tomat og banan. Det hele skyllet ned med en øl. Bagefter ledte vi efter flere orkideer og mange andre blomster. Her fandt vi bl.a.

Frokost i skyggen

Anacamptis morio ssp. *caucasica* Salep Gøgeurt

Pistacia lentiscus
Anacamptis morio ssp. *caucasica*
Ophrys fusca (*parosica*)

Mastikstræ
 Salep Gøgeurt

Cistus creticus – *parvifolius* – *salvifolius*

Cytinus ruber Alm. Elveræg

Limodorum abortivum
Orchis anthropophora
Orchis italica
Neotinea maculata
Ophrys scolopax masticorum

Den hængte mand

Aase og Mike Taylor

Ophrys scolopax masticorum og *Ophrys fusca (parosica)*

Ophrys umbilicata s.s.
Cistus creticus
Cistus parviflorus
Cistus salvifolius
Alkanna tinctoria
Eruca sativa
Minuartia hybrida
Cytinus ruber
Hypericum empetrifolium
Ophrys x vicina (nm. Homeri)
Satureja thymbra
Anthyllis vulneraria
Orchis anatolica
Ophrys fusca (persephona) hybridsværm

Småblomstret Soløjetræ
 Salviebladet Soløjetræ
 Farvestilkfrø
 Salatsennep
 Norel
 Alm. Elveræg
 Revlingeperikon

Rødstænglet Bønneurt
 Rødblomstret Rundbælg

Det var et rigtig dejligt sted at gå rundt og rart at have lidt mere tid på samme sted.

Lokalitet 4: Mellem Armolia og Kalamoti

Dagens sidste lokalitet var en stejl Phryganabevokset bakke, hvor Mike for op ad bakken for at vise os voksestedet for (*calypsus*). Det var en bakke med mange rivende og stikkende buske. Nogle af dem havde udløbere, som lige kunne fange en fod. Der var ujævne stier fyldt med små og store rullende skærver. Ind imellem alt dette var der mange orkideer. Vi gik rundt i grupper for at prøve at finde andre spændende ting. Men det var ikke altid helt let at komme frem.

Ophrys. x vicina (nm. calypsus)

Ophrys. x vicina (nm. calypsus)
Euphorbia acanthothamnus
Ophrys x vicina (nm. Homeri)
Ophrys tenthredinifera
Ophrys speculum ssp. regis-ferdinandii
Helianthemum salicifolium
Gynandris sisyrinchium
Anacamptis pyramidalis
Anacamptis sancta
Geocaryum macrocarpum
Ulex europaeus
Plantago afra
Ophrys lutea ssp. galilaea
Serapias bergonii

Tornet Vortemælk

Pilebladet Soløje
 Alm. Knoldiris

Alm. Tornblad

Lene og Jette besluttede, at nu var det tid at finde ned til bilerne. Begge var enige om, at de bare havde fulgt efter Mike og de andre for se *calypsus*, men nu kneb det med at finde vejen ned. Der var hele tiden meget stikkende buske i vejen. Men ned kom de, kun for at erfare at Peter K var kommet ned af en anden sti til en grusvej. Der havde han set en klynge spændende orkideer. Så alle var strøget ivrigt ad diverse veje og stier for at se fluerne og sætte navn på dem. Det var *Ophrys. x vicina* (nm. *calypsus*). Det var et sted Mike Taylor ikke havde set. Han pralede ellers med, at han havde været overalt på øen. Imedens kiggede vi på lidt af det, der stod i nærheden af bilerne.

Tetragonolobus purpureus Rød Kantbælg

Anchusa azurea
Orchis italica
Tetragonolobus purpureus
Iris suaveolens
Misopates orontium
Onosma frutescens
Aegilops geniculata

Azurblå Oksetunge
 Rød Kantbælg
 Gul Iris
 Ager-Løvemund
 Busk-Æseltunge
 Knæbøjet Gedeøje

Derefter kørte vi hjem. Vi så mange blomster fra bilen. Vi hyggede os på terrassen med Ouzo, rødvin og øl. Niels og Aase fik ført deres lister om orkideerne og Peter og Ole deres lister for alt det andet de/vi havde set. Vi snakkede om den dejlige duft, der var fra citrus træerne, og Niels sagde man blev helt lummer over lænden, når citrusduften sådan bølger ind over en.

Morten og Niels havde købt en rødvin, som de ikke kunne lide. Det viste sig, at det i stedet for rødvin var en slags dessertvin (Mauro Daphne), så den drak Aase og Carsten. Senere blev der talt om morgendagens tur. Carsten ville gerne se den forladte by, hvor Tyrkerne havde dræbt alle mændene og voldtaget kvinderne inklusiv nonnerne.

Det var en dejlig lun aften. Vi gik til den gode taverna, som stadigvæk var den eneste, der var åben i påskehelligdagene. Vi blev lidt forkælede af den søde frue. Hun havde altid lavet noget særligt, som hun anbefalede. Det hjalp nu nok også, at Aase kunne tale græsk og kendte meget til græsk mad, så hun kunne spørge efter sine livretter.

Vi bestilte lidt forskellige forretter, græksalat, en salat med fisk og bønner, boller med varm ost og spinatboller som var super lækre. Mange tog den svinekød og pølseret, som Lene havde fået dagen før. Ole og Lene fik Drunkard, som er svinekød med lækker krydret tomat sauce. Dorte fik en pasta ret med oksekød og ost, som var bagt færdig i ovnen. Flere tog en Mastiks dessert. Det lignede en stor skefuld tyggegummi i et glas vand. Efter vi havde bestilt regningen, fik vi hver en lille ispind. Der var en utrolig hyggelig stemning ved bordet. Da vi gik hjemad, var det lidt køligt og stjerneklart.

Aftenstemning

Mandag den 20.04

Ved morgenbordet fortalte Niels, at han havde købt nye sokker inden turen. Nu var der store huller i skafterne. Så vi foreslog, at han næste gang skulle købe phrygana sikre sokker, inden han tog på tur. Vi mødtes kl. 9, men der gik lidt tid, inden vi kunne køre, da der skulle udveksles mobilnumre. Det var ikke alle, der havde lige meget check på at få lagt numrene ind. Vi kørte først langs strandvejen til Chios, derfra op mod klosteret Nea Moni. Her parkerede vi ved klosteret. Morten og Dorthe havde været her, før vi kom, hvor de havde parkeret ved den lille sti, vi skulle ind ad.

Morgenmaden nydes

Klar til afgang

Lokalitet 5: Omgivelser ved klosteret Nea Moni mellem Chios by og Avgonyma

Klosteret Nea Moni

Peter K, Dorthe og Christiane gik først ind og så klosteret. Mens vi gik ud af bilerne, kom der en bus med en hel del passagerer. Nu så Carsten en rovfugl, som både Aase, Dagmar og Lene prøvede at fotografere. Aase humpede noget, hun havde ondt omkring knæet. Derefter gik vi op ad vejen til et lille sidekapel, og ind hvor Morten og Dorthe bl.a. havde set en masse

Der fotograferes *Ophrys scolopax* var. *minutula*

Ophrys scolopax var. *minutula*

Serapias bergonii

Ophrys lutea ssp. *galilaea*

Tordylium apulum

Orchis anatolica

Barlia robertiana

Ophrys tenthredinifera

Det lille kapel og hvad det gemte

Vi delte os op i nogle grupper for at undersøge området nøjere. Nogle ville ned og se klosteret. Aase, Carsten, Peter K og Lene gik ned til det lille side kapel. Her opdagede Aase, at der inde i kapellet var en utrolig mængde af kranier og skeletrester. De fotograferede ind af en åben lem i døren. Bagved kapellet var der en lille have med en gravsætning. Her voksede der flere ophrys arter. Derefter gik de op ad stien, her var der en flot udsigt over klosteret, og langs vejsiden fine skilte med planternes navne. Her var nu ikke så meget nyt at finde. De ville gerne ned på nogle små

engdrag, men det var ikke muligt at komme derned. De gik nu ned til klosteret og rundt om det, for se om det var muligt den vej at komme ned til det, de syntes så spændende ud. På den anden side af klostret, var der en stor udgravning. Den så meget spændende ud. Det var nok resterne et gammelt kloster

Scrophularia canina Fliget Brunrod

Euphorbia rigida Rank Vortemælk

Ophrys umbilicata
Ophrys tenthredinifera
Ophrys fusca ssp. *iricolor* (vissen)
Barlia robertiana (vissen)
Parentucellia latifolia
Dracunculus vulgaris
Echium plantagineum
Trifolium campestre
Arabis verna
Scrophularia canina
Scorzonera cana
Euphorbia rigida

Bredbladet Bartsie
 Dragerod
 Slangehoved
 Gul Kløver
 Tidlig Kalkkarse
 Fliget Brunrod
 Fliget Skorzoner
 Rank Vortemælk

De opgav at finde ned til engene, da det var tid til at mødes med de andre. Her fortalte Aase om den lille have bag kapellet, og Lene viste vej derop. Vi nåede lige at forhindre at Carstens bil blev helt lukket inde. Der var ved at komme rigtig mange mennesker til klosteret. Der var meget flot inde i klostret. Der var barnedåb, og det så ud, som om hele øens befolkning var mødt op til påske messe.

Da vi kom til bage til bilerne var alt kaos. Biler var parkeret alle vegne. Nu så vi Morten prøve at komme ud. Det gav lidt ridser i lakken. Der var en der vinkede ham frem, hvor der ikke var plads. Så var det Niels tur, han havde heldigvis en lidt mindre bil. Men der var ikke plads til et stykke pålægschokolade mellem de to biler. Da Carsten skulle ud, var en bil blevet flyttet lidt, så han kunne lettere komme ud.

Bilkaos ved Nea Moni

Frokostrestaurant i Avgonyma

Nu kørte vi til Avgonyma og helt op i byen til et lille torv, hvor vi parkerede. Her fik vi at vide af en mand, at på torvet måtte vi ikke holde. Men ejeren af den restaurant, hvor vi ville spise frokost, sagde, at vi bare kunne blive holdene. Nu så vi, at der blev sat kegler for indkørslen til torvet, så andre ikke kunne formaste sig ind på området.

Det var en utrolig sød værtinde. Efter Aase havde snakket med hende, fik vi bestilt vores mad. Vi fik græsk salat, auberginer, kartoffelboller, spinatboller, tzatziki, rød peberfrugt med ost og godt brød med olivenolie til at dyppe det i. Carsten fik en kartoffelomelet. Da vi havde spist vores mad, begyndte det at vælte ind med gæster. Restauranten havde både lam og gedekid på grillen. Det peb helt utroligt, når spyddene drejede rundt. Man kunne næsten nå at få en tinitus.

Lokalitet 6: Umiddelbart vest for Avgonyma

Det var en super frokost. Mætte og veltilpasse fortsatte vi til et sted et lille stykke uden for byen, med en lille fyrreskov på den ene side og et utroligt smuk klippe/eng område på den anden side. Her kom vi til at bruge lidt mere tid end først planlagt. Her så vi

Klipper og eng

Orchis anatolica

Ophrys lutea ssp. *galilaea*

*Helianthemum salicifolium**Barlia robertiana**Orchis italica**Ophrys tenthredinifera* (villosa) (vissen)*Ophrys ferrum-equinum* (labiosa)*Ophrys speculum* ssp. *regis-ferdinandii* (I hobetal)

Pilebladet Soløje

Ophrys ferrum-equinum (labiosa)*Hyoscyamus albus* Hvid Bulmeurt*Ophrys fusca* ssp. *cinereophila**Anemone pervonia**Ornithogalum montanum**Gagea graeca**Valeriana dioscoridis**Myosotis incrassata**Geranium purpureum**Hyoscyamus albus**Trifolium resupinatum**Aspodelus microcarpus**Aspodeline lutea**Iris*

Hvid Guldstjerne

Baldrian

Kølleforglemmigej

Purpur-Storkenæb

Hvid Bulmeurt

Omvendt Kløver

Anávatos

Landsbyens brune, kampestenshuse står i dag som ruiner. Byen er fra 1400-tallet og falder næsten i et med den 400 m høje klippeblok, den er bygget på. Der er kun adgang til Anávatos fra en enkelt, stejl grusvej. Landsbyen fungerede som udkigspost for øens vestkyst. Byen er i dag ubeboet. Flere hundrede kvinder og børn kastede sig ud fra klippen for at undgå at ende i tyrkisk fangenskab under massakren i 1822.

Derefter kørte vi op til Anavatos den forladte by. Her havde vi 1 times stop. Det var meget varmt, så Dorte og Dagmar blev på en lille Taverna. De nød at sidde på terrassen i skyggen under

vinrankerne med kaffen og en Baclava, som de delte. Den var hård, så det krævede kræfter at skære den igennem, og den var meget sød. Niels og Morten klatrede op ad alle terrasserne og ledte efter Ophryser. Andre gik op i den forladte by, som Carsten gerne ville se. De nød ”grøftekanten” ved ruinerne. Botanisk var det utrolig spændende, Lene fik kun noteret noget af alt det de så

Anávtos

Asphodeline lutea Kejseryllys

Aspodelus microcarpus
Asphodeline lutea
Scrophularia canina
Cynoglossum columnae
Umbilicus horizontalis
Ceterach officinarum
Orchis italica
Silene colorata
Lagurus ovatus
Echium plantagineum
Ophrys lutea ssp. *galilaea* i mængder
Trifolium stellatum
Barlia robertiana
Malva sylvestris
Silybum marianum
Poa timoleontis
Trifolium clypeatum
Medicago orbicularis
Biscutella didyma
Saxifraga hederacea
Lamium amplexicaule
Smyrniolum olusatrum
Cercis siliquastrum
Torilis leptophylla

Kejseryllys
 Fliget Brunrod
 Enårig Hundetunge
 Navleurt
 Miltbregne

Vingefrøet Limurt
 Harehale
 Slangehoved

Stjerne-Kløver

Alm. Katost
 Alm. Marietidsel
 Finbladet Rapgræs
 Skjold-Kløver
 Skive-Sneglebælg
 Håret Brilleskulpe
 Vedbendstenbræk
 Liden Tvetand
 Stor Guldskærm
 Judastræ

Der slappes af i skyggen

Vi endte alle på den lille taverna, hvor vi fik lidt at drikke. Det var meget meget varmt. I restaurantens køkken var der en lille butik med smagsprøver på mastiklikør. Aase blev bedt om at tage et billede af to unge nygifte mænd. Bagefter sagde Aase: Ja livet er mangfoldigt, og så er der Niels og Hector. Nu ville latteren ingen ende tage. Bagefter var vi nogle stykker, der var inde og se den lille kirke, som lige var blevet åbnet. Derinde stod en masse af de ting, de bruger i processionerne.

Den lille kirke i Anávatos

Fotostop 1

Vi havde aftalt at holde et lille fotostop, så vi kunne få et billede af den forladte by. Her var også

Anávatos

Evax pygmaea

Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Evax pygmaea

Nu skulle vi hjem. Morten kørte forrest, men pludselig kunne vi ikke se de to andre biler. Så ringede Mortens telefon, som lå i bagagerummet. Det var Aase. Hun fortalte, at de var stoppet ved en meget stor gruppe Anatolica + andre gode ting. Så vi vendte om, så vi også kunne nyde det flotte syn.

Fotostop 2

Orchis anatolica

Ophrys fusca ssp. *cinereophila*

Orchis anatolica
Ophrys tenthredinifera
Ophrys fusca ssp. *cinereophila*
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Muscari pulchellum

Der var en meget smuk udsigt fra den anden side af vejen. Ved siden af engen lå der et lille militær anlæg. Aase fortalte vagterne, at vi bare var ude for at fotografere orkideer. Vagterne rystede på hovedet af os, som lå på jorden i alle mærkelige stillinger

Nu skulle vi hjem. I Chios by havde Morten, som kørte forrest, ikke de andre to biler med. Han ventede nede ved havnen, men de andre fandt selv en anden vej hjem.

Der arbejdes

Vi satte os alle op på terrassen. Mens diverse liste blev ajourført, var der en grinen og mange fortællinger af gode historier. Vi gik ned til "To Talimi", dog kørte Carsten med Aase, som havde store problemer med senerne i det ene knæ. Der var en del fyrværkeri, for det var en festaften for øboerne. Børnene løb rundt og fyrede en masse fyrværkeri af, så det knaldede og bragede rundt om os. Vi fik igen græsk salat, bønne salat, spinatboller. Den smukke frue havde lavet coq au vin, som de fleste valgte som hovedret. Igen et pragtfuldt måltid. Også i dag fik vi en ispind, heldigvis var den ikke så stor. Ole og Aase havde bestilt et stykke Baklava til deling. Carsten skulle skære det over, men kniven knækkede, for kagen var hård. Han måtte være forsigtig med den næste kniv, men det lykkedes. De sagde, at kagen var velsmagende. Dette helt vidunderlige måltid blev kun 12 Euro/næse. Det havde igen været et rigtigt flot vejr, varmt med ikke overhedt. Ind imellem var der et let skydække.

Tirsdag den 21.04

Vi stod op til sædvanlig tid og gik ud for at spise morgenmad. Her hørte vi, at Dorthe havde haft så voldsomt et anfald af næseblod, efter vi var kommet hjem fra restauranten. Hun havde ligget længe uden at sige det til Morten og til dem, der sad på terrassen. Da Morten kom ind, kunne han se, det var galt, og lidt senere blev Niels og Christiane vækket. De ringede til værten Mike. Han fik arrangeret en ambulance og underrettet hospitalet, så de var klar da Dorthe kom. Christiane var taget med derind, og Dorthe var blevet indlagt. Christiane var først kommet hjem kl. 4. Så både Morten, Niels og Christiane var lidt klatøjede om morgenen.

Mens vi sad ved morgenbordet ringede Dorthe og sagde af alt var ok, men at hun skulle blive der lidt endnu. Værten Mike ville tage ind med nogle toileting og en ren bluse. Mike Taylor kom, og han signerede de bøger, vi havde købt. Vi skulle først op i byen og købe noget vand og øl, for nu havde forretningerne igen åbent efter påske helligdagene. Carsten skulle også på apoteket og købe et elastikbind til Aases knæ. Han købte også noget salve, der gav kulde til musklerne samt var smertestillende.

Vi skulle køre langt. Først forbi Nea Moni og Avgonyma og videre ud mod vestkysten. Vi kørte op i bjergene ud og ind og op og ned ad serpentineveje. De snor sig snart med havudsigt og snart med høje bjergtoppe med vagttårne på de yderste, højeste punkter. Derfra videre nordpå mod Volissos, hvor vi stoppede overfor en benzintank.

Lokalitet 7: "Eko-hill" ved Hori syd for Volissos

Her skulle vi finde

Der ledes efter *Ophrys fusca* ssp. *blitopherta*

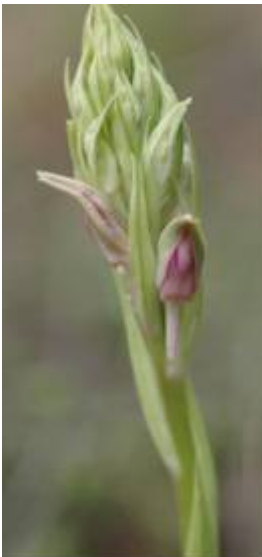
Ophrys fusca ssp. *blitopherta*, den eneste flueblomst der bestøves af en snudebille.

Men her så vi for første gang *Anacamptis sancta* i begyndende blomstring.
foruden

Anacamptis pyramidalis

Bellardia trixago

Peter og Ole står nede i frodig eng og nøgler mens Niels råber ”boarding”. Vi skulle dog lige have et billede af de flotte Gyvelkvælere, de stod og nøglede

Anacamptis sancta

Orobanche crenata

Bellardia trixago

Orobanche crenata

Orobanche ramosa

Lokalitet 8: “Lamsa” ved Limbos

Vi skulle hurtigt videre, da vi havde et stort program. Vi stoppede ved en grusvej, hvor vi nærmest trådte lige ude i en flot

Orobanche

Peter og Ole i skoven

Anthyllis hermanniae

Vi gik op en lys fyrreskov, der var voksested for

Ophrys fusca (persephona)

Anacamptis sancta

Serapias bergonii

*Anthyllis hermanniae**Daucus guttatus**Hedypnois cretica*

Ribbekurv

Lige som vi skulle fortsætte, for Carsten ind i skoven for at finde en stok til Aase. Vi kørte lidt tilbage og så ind af en grusvej langs med et vandløb.

Lokalitet 9: Flodleje nordvest for Hori

Da vi stod ud af bilerne, fortalte Mike os, der ville med ind, at han ville vise os tre forskellige serapias. Det var meget vigtigt, at vi holdt sammen. For blev vi væk inde i dette område, kunne det være umuligt at finde ud igen. Carsten afbarkede grenen lynhurtigt, så det blev en fin stok til Aase. Peter og Ole gik stille og roligt rundt ved flodlejet og nøglede. Dagmar satte sig ved floden og nød stilheden og det rislende vand. Der var en stor broget tudse. Den gemte sig i det høje græs og ville ikke fotograferes.

Vi andre skulle over vandløbet og op over en skrænt. Vi kom ind på en lille eng. Senere gik vi gennem tæt krat og kom ind i et område, hvor der engang havde været skovbrand. Mange af træerne havde store sorte partier. Mens vi var derinde ringede Dorthe, at hun nu kunne komme hjem fra hospitalet, og at Mike ville hente hende. Det var godt nyt. Her inde så vi

Niels fotograferer Serapias

S.cf.politisii

S. bergonii

Serapias bergonii (tungen bøjer bagud)
Serapias parviflora
Serapias cf. *politisii* (tungen hænger lige ned)
Anacamptis pyramidalis
Orchis anatolica
Cephalanthera longifolia (blade)
Bellvalia dubia
Glaucium flavum
 Vi hørte biædere

Horndrager

Forskelligfarvet Hyacint
 Strand-Hornskulpe

Glaucium flavum Strand-Hornskulpe

Hornskulperne stod utroligt flotte. Vi kom alle fint over vandløbet igen. Ingen blev glemt inde i skoven. Nu skulle vi efterhånden have frokost, klokken var blevet mange. Så vi kørte ned til Lithi beach.

Frokost stop

To af restauranter havde kun lige åbnet, da det stadig var tidligt på sæsonen. Der var også en fin strand. Der var mange grækere dernede. Det havde jo også lige været Påske. Vi blev placeret ved et langt bord, og fik bestilt tre slags fisk, som skulle grilles (En rød snapper, en Mellanoide og en Barbunia). Derudover bestilte vi Græsk salat, spinat, spinatboller, kartoffelmos med hvidløg, tzatziki, octopus, calamari, pommes frites og noget godt brød + oliven olie. Vi sad længe og ventede inden maden kom, for Aase havde bedt om, at vi skulle have det hele på en gang. Det hele var meget lækkert, men det var lige i overkanten. Vi fik dog spist det meste, kun nogle få spinatboller blev taget med hjem til Hector. På huset regning fik vi nogle kager, kataifi kage lavet af tynde, søde mandler, valnødder og sirup), Det var godt nok sødt. Vi var ikke færdige med at spise før klokken var 16. Til sidst var Niels lidt utålmodig, for han ville ud og se Fuciflora.

Lithi beach.

Nu skal der spises

Lokalitet 10: Syd for Lithi

Vi kom ud til noget der lignede en pløjemark, men en meget rød jord. I små pletter var der de smukkeste

Ophrys fuciflora ssp. *fuciflora*
Ophrys scolopax (*orphanidea*)
Arbutus andrachne
Phillyrea latifolia

Østligt Jordbærttræ
 Bredbladet Stenved

Ophrys fuciflora ssp. *fuciflora*

Der blev taget rigtig mange billeder, for alle de *Ophrys fuciflora* vi fandt havde forskellige tegninger. Mange lignede små ansigter. Men her var utrolig mange myg. Det var første gang, vi var plaget af dem. Det var ikke nemt at holde kameraet roligt, når det summede omkring en hele tiden. Nu kørte vi til dagens sidste lokalitet.

Lokalitet 11: Elinda

Også her var der mange myg. Vi aftalte bare at blive her ½ time til tre kvarter. Niels og Morten var godt trætte efter den hårde nat, de havde haft. Samtidig var de begge chauffører. "Her er sancta", råbte Aase. Vi kom myldrende alle sammen for at se og fotografere den orkide, Aase havde talt om hver dag. Den var lidt udsprunget og meget smuk.

Vi så

Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*
Anacamptis sancta
Ophrys ferrum-equinum (*labiosa*)
Ophrys lutea ssp. *galilaea*
Ophrys scolopax (*orphanidea*)
Ophrys scolopax (*ceto*)

*Ophrys scolopax (minutola)**Anacamptis sancta**Anacamptis pyramidalis**Pimpinella peregrina**Briza maxima**Torilis arvensis**Torilis leptophylla**Juncus maritimus**Muscari comosum*

Horndrager

Hårfrugtet Pimpinelle

Stor Hjertergræs

Strand-Siv

Duskhyacint

Vi var først hjemme kl.19. Det havde været en lang, men meget flot og interessant dag. Mange var så mætte og trætte, at de ikke ville med ud og spise om aftenen. Vi aftalte så at mødes kl 20.15, hvis man ville med. Det endte med at det kun var Jette, Dagmar, Peter K og Lene som gik ned til To Talini. Luften var lunere end normalt, sikkert fordi det var overskyet. Vores søde restaurant værtinde var lidt skuffet, da hun så vi kun var 4 der mødte op. Hun havde lavet de auberginer, som både Niels og Aase havde bedt hende om at lave. Så vi måtte forklare, at vi havde haft en meget hård dag. Vi fire delte en græsk salat, spinatboller og tog hver som hovedret en portion auberginer. De var meget lækre sammenkogte med løg og hvidløg. Vi fik også en lille ispind. Peter K. sluttede af med en cappuccino. Nu kom Peter W og Ole, de bestilte også auberginer. Men nu traskede vi andre hjemad mætte og trætte efter en lang dag med mange indtryk. Appelsintræerne duftede meget stærkt.

Onsdag den 22.04

Da vi kom ned til morgenmaden fortalte Morten, at han blev hjemme hos Dorthé. Torsdag ville Morten med hende ind på hospitalet, hvor det stop, der sad i næsen, skulle fjernes. Der skulle så skaffes en anden chauffør. Heldigvis var udlejningsfirmaet indforstået med, der kom en ny chauffør, bare vedkommende havde et gyldigt førerbevis. Lene tilbød at køre, selvom hun ikke var vant til at køre i bjerge. Vi startede ud i strålende solskin. I Chios by gjorde vi et lille stop, hvor vi fotograferede 4 flotte møller. Carsten satte sig på en gammel bænk, den faldt sammen under ham. Et sted i nærheden står "Homers læresten".

Møllerne i Chios by

Vi havde ikke kørt i 20 min, før der kom nogle meget store dryp på ruden. Derefter gik det løs med et meget kraftigt regnvejr, torden, lyn og hagl. Farten blev sat langt ned også af de lokale. Da vi var kommet forbi Viki, gjorde vi et stop ved et lille kapel. Der var en pragtfuld udsigt. Niels og Peter W sad og studerede kortet. Resultatet blev, at vi skulle tilbage gennem Viki, og lige efter byen ind ad en grusvej. Den vej blev hurtigt meget hullet og stenet, så vi besluttede, at parkere bilerne og gå op.

Truende skyer

Lokalitet 12: Paelineon

Det var virkelig en god beslutning. Ikke fordi vejen blev værre, tværtimod blev den mere jævn. Men det var så dejligt bare at gå og nyde den utrolig flotte natur. Siksakke op og ned ad små bakker. Ned

i et terræn, der var meget uvejsomt. Vi ville finde *Fritillaria*, men det lykkedes ikke. Vi skulle over gærde og gennem ”hønsenet”.

Aristolochia guichardii

Der kigges i flora

Ophrys umbilicata s.s

Videre op ad vejen. Her mødte vi en anden vej, der var i en noget bedre forfatning. Det den var nok den, vi skulle have været ind af. Her lavede vi en stor pil, så Aase og Carsten kunne se, hvilken vej vi var gået.

Ferulago humilis

Tamus communis

Orchis anatolica

Cirsium vulgare

Gladiolus italicus

Muscari comosum

Aristolochia guichardii

Cyclamen

Trifolium uniflorum

Ophrys omegaifera cf. var. *basilissa* (vissen)

Fruesegl

Horsetidsel

Korn-Jomfrufinger

Duskhyachint

Enblomstret Kløver

Lavandula stoechas

Neotinea maculata

Ophrys lutea ssp. *galilaea*

Sarcopoterium spinosum

Tuberaria guttata

Tornet Bibernelle

Cytinus ruber
Dracunculus vulgaris
Reseda Alba
Lavandula stoechas
Ophrys umbilicata s.s.

Alm. Elveræg
 Dragerod

Sommerfugle-Lavendel

Oppe på bakken med *Orchis provincialis*

Da vi kom op til en radar station, gik vi ind på en pragtfuld bakke. Her var den smukkeste udsigt. Her var det dejligt bare at sidde og slappe af. Her burde vi have haft madpakken med. Her var også fine sager som

Orchis provincialis I massevis
Limodorum abortivum
Neotinea maculata

Limodorum abortivum

Orchis provincialis

Neotinea maculata

På vejen ned til bilerne så vi midt i vejen en meget stor gruppe af *Aristolochia guichardii*. Den havde vi slet ikke lagt mærke til på vejen op. Vi så også en Rødhovedet Tornskade *Lanius s. senátor*

Aristolochia guichardii

Da vi var kommet tilbage til bilerne, kørte vi til Marmaro, hvor vi håbede, vi kunne få noget at spise. Vi var meget sultne, klokken var ca. 14.30.

Frokost stop

Der var en lille taverna ved havnen der havde åbent. Vi aftalte, at selvom det var sent, skulle vi ikke bestille alt for meget. Vi bestilte 3 græske salater og 5 omeletter til deling + diverse drikkevarer. Det hele var meget veltillavet. Der var rigtig mange oliven i salaterne. Mens vi sad og spiste, styrtede det igen ned. Godt vi ikke befandt os oppe på bjerget. Ved en bord lidt fra os, sad en gruppe, som fik sig en del ouzo, men også lidt at spise. Da de gik, var der en sød kat, som forlystede sig med resterne. Da vi betalte, blev vi tilbudt syltede kirsebær. Det var syltet i sirup. Det var så sødt, at det næsten gjorde ondt. Da vi var klar til at køre, var det igen blevet meget fint vejr.

Katten er sulten og går på rov

Et lille vådområde

Vi kørte lidt ud af byen til et lille vådområde, hvor vi gik lidt rundt. Peter W og Ole samlede planter. Vi andre blev meget optaget af et par store Rovfugle og mange biædere. De sidste kom vi så tæt på, at vi kunne fotografere dem med telen. Der var mange svaler i luften, og de fløj lavt.

Oenanthe pimpinelloides Klaseskærm

Melia azedarach Paternostertræ

Oenanthe pimpinelloides

Merops apiáster

Melia azedarach

Ecballium elaterium

Ficus carica

Foeniculum vulgare

Klaseskærm

Biæder

Paternostertræ

Æselagurk

Figen

Alm. Fennikel

Merops apiáster Biæder

Aase havde set *Orchis italica* ti minutters kørsel fra, hvor vi sluttede. Carsten kørte derhen. Der var hegn omkring, så de kravlede under pigtråd og gennem brombærkrat, for at se hvad der gemte sig der.

Der kravles under hegn

Orchis italica

Orchis italica
Anacamptis pyramidalis
Lavandula stoechas
Serapias

Sommerfugle Lavendel

De skønt duftende citrustræer

Det var hele tiden lige ved at begynde at regne igen. De to andre biler fulgtes ad. Turen hjem gik hurtig og nemt. Vi ville have standset ved Sparkøbmanden eller Liedl, men de var begge lukket. Også det lille supermarked i Thimiana havde lukket. Vi satte os op på terrassen. Dorte var oppe i ca. et kvarter, så skulle hun ind og ligge igen. Men det rart lige at se hende lidt oppe. Det var godt med et varmt brusebad, inde vi skulle ud og spise. Vi bestilte græsk salat, tzatziki. 4 skulle have auberginer, andre kødboller med ris. Den ispind vi fik, når vi bad om regningen, var et dejligt indslag. Det var en meget hyggelig aften. Det var lidt overskyet, da vi gik hjem. Det duftede dejligt fra citrustræerne.

Torsdag den 23.04

Vejret var køligt og overskyet her tidligt om morgenen. Mike serverede morgenmaden oppe i det lille rum ved siden af terrassen. Peter K kørte sammen med Morten og Dorte til Chios by. Peter ville se byen og museet. Dorte skulle til hospitalet og have taget stoppet ud af næsen. Så nu var Lene alene i bilen, men Christiane flyttede over og holdt hende med selskab. Christiane havde desuden sin mobiltelefon med, så de andre biler også kunne komme i kontakt med dem. Der fløj en stor flok Biædere over os, da vi skulle i bilerne.

Lokalitet 13: 1 km nord for Armolia

Vi kørte mod Pirgi. Pludselig kunne vi ikke se Carstens bil. Straks ringede mobilen. De var stoppet ved det område med *italica*, som Aase havde spottet den første dag. Så vi vendte om og parkerede på en lille grusvej. Nu var vejret rigtig fint. Det var et smukt område. Vi gik ind på begge sider af landevejen. Mens vi gik der, kom en græker og spurgte, hvad vi lavede. Det var hans mark med mastikstræer. Men vi kunne berolige ham med, at vi bare var inde og se og fotografere hans fine orkideer. Det var godt at have en græsk kyndig i gruppe. Grækeren kendte godt Mike Taylors navn, og til de artikler, der havde været i avisen. Vi fandt bl.a.

Pistacia lentiscus Mastikstræ

Christiane og Jette afsøger terrænet

Neastostema apulum

Pistacia lentiscus

Ophrys scolopax (masticorum)

Ophrys tenthredinifera

Onosma frutescens

Ophrys lutea ssp. galilaea

Ophrys speculum ssp. regis-ferdinandii

Anacamptis sancta

Orchis italica

Muscari comosum

Trifolium stellatum

Lavandula stoechas

Arbutus unedo

Ophrys umbilicata s.s.

Serapias bergonii

Stenfrø

Mastikstræ

Busk-Æseltunge

Duskhyachint

Stjerne-Kløver

Sommerfugle-Lavendel

Vestligt Jordbærtræ

Selaginella denticulata Dværgulvefod*Poa timoleonis*

Helichrysum stoechas
Tragopogon hybridum
Tragopogon dubius
Olea europaea
Selaginella denticulata
Graphosoma italicum

Karry-Evighedsblomst

Oliventræ
 Dværgulvefod
 Stribetæge

Lokalitet 14: Ca. 2 km syd for Armolia

Herefter kørte vi til en bakke, som Mike Taylor havde anvist os, ved et stort eukalyptustræ i modsatte vejside. Så nu var det med at klatre rundt. Det var spændende, men også lidt uvejsomt, at gå rundt deroppe. Men vi fandt en hel del interessante planter.

Eukalyptustræ

Bakken der skulle undersøges

Barlia robertiana
Anacamptis sancta
Anacamptis pyramidalis
Orchis italica

*Ophrys tenthredinifera**Allium nigrum* Trylle-Løg*Ophrys speculum* ssp. *regis-ferdinandii**Orchis anatolica**Briza maxima**Ophrys* x *vicina* (nm. *homeri*)*Ophrys tenthredinifera**Ophrys lutea* ssp. *galilaea**Ophrys fusca* (*parosica*)*Anacamptis morio* ssp. *caucasica**Allium nigrum**Hypericum*

Stor Hjertegræs

Trylle-Løg

Lokalitet 15: Ca. 1 km fra Pirgi mod Karinta Bay

Herfra kørte vi bare et lille stykke videre til en lokalitet, som også var anbefalet af Mike Taylor. Her var så smukt. Flere steder var græsset, valmuer og stjernekløver som tæpper. Salvien lugter af flæsketeg, når vi maste os ind igennem krattet. Det var indbydende bare at lægge sig ned og nyde livet. Her ville det have været rart med en frokostpakke. Vi blev spredt i flere retninger. Der blev også fundet spændende planter. Dagmar fandt også en hofteskål fra et får.

*Anthyllis tetraphylla**Tragopogon hybridum**Anacamptis sancta**Cistus parviflorus*

Småblomstret Soløjetræ

<i>Tragopogon hybridum</i>	
<i>Ophrys speculum</i> ssp. <i>regis-ferdinandii</i>	
<i>Ophrys umbilicata</i> s.s.	
<i>Ophrys sphegodes</i> ssp. <i>mammosa</i>	
<i>Ophrys lutea</i> ssp. <i>galilaea</i>	
<i>Anthyllis tetraphylla</i>	
<i>Ophrys scolopax</i> (<i>orphanidea</i>)	
<i>Orchis anatolica</i>	
<i>Ophrys fusca</i> ssp. <i>cinereophila</i>	
<i>Muscari comosum</i> (der var gået helt amok)	Duskhyacint
<i>Campanula drabifolia</i>	
<i>Eresus niger</i>	Edderkop
<i>Ecballium elaterium</i>	Æselagurk
<i>Lagoecia cuminoides</i>	

*Campanula drabifolia**Lagoecia cuminoides*

Frokost stop

Pirgi. En sort-hvid landsby, der er som et gigantisk, geometrisk mønstret tæppe i uendelig variation og gentagelse på alle byens facader. Mønstrene varieres også med ornamenteringen med dyr, blomster og blade. Farverne er begrænsede og bestemt af teknikken, xysta, som består i, at man skraber riller og mønstre ud i den hvidkalkede overflade og fylder cement blandet op med sort, vulkansk sand ind i rillerne.

Nu kørte vi ind i Pirgi by, hvor vi havde planlagt at indtage vores frokost på torvet. Det var en meget spændende og anderledes by. Da vi skulle parkere, blev Lene vinket ind i parkeringsbåsen af et par gamle sortklædte koner. Vi gik op til torvet, men nu viste det sig, at der ikke var nogen servering før klokken 17. Aase fik navnet på en åben taverna i Armolia. Inden vi kørte snakkede Aase med en gammel mand, der sad på en bæk sammen med de gamle koner.

Vi kørte først den forkerte vej ud af byen. Mange af skiltene kunne man kun læse fra den ene side, så derfor måtte vi flere gange vende rundt. Vi kom til Armolia. Her måtte Aase spørge en mand om vej til tavernaen. Vi var tæt på, det var bare lige om hjørnet. Da vi kom derhen, var manden sprunget ned af trappen og viste, at her lå tavernaen. Det var godt, for der var ingen skilte, der viste, at her lå en spisested. Vi fik bestilt lidt af drikke, tre græske salater, med nogle rigtig gode kapers, og tre pizza specialitet Lesbos. Vi fik nogle gule, røde og grønne vingummiagtige klumper, da vi betalte. Det var et meget anderledes, men spændende sted at indtage sin frokost.

Et lille mellemstop

Efter frokosten kørte vi mod Vessa. Lidt før byen kørte vi op til højre. Da vi var kommet lidt op, standsede vi ved en grusvej. Vi kunne nu se Vessa på bjergsiden overfor. Her gjorde vi et lille stop på ½ time. Her var ikke så meget spændende, men lidt blev det dog til

Der fotograferes på skrænter

Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*

Ophrys ferrum-equinum (*labiosa*)
Anacamptis sancta

<i>Ophrys omegaifera</i>	
<i>Anacamptis pyramidalis</i>	
<i>Urginea maritima</i> blade	Alm. Strandløg
<i>Ophrys scolopax</i> (<i>masticorum</i>)	
<i>Orchis anatolica</i>	
<i>Ophrys lutea</i> ssp. <i>galilaea</i>	
<i>Ophrys speculum</i> ssp. <i>regis-ferdinandii</i>	
<i>Barlia robertianum</i>	
<i>Orobanche pubescens</i>	Lådden Gyvelkvæler

Lokalitet 16: Ca 2 km syd for Agios Giorgios

Nu besluttede Niels og Ole, at de ville tidligt hjem. De ville i "Brugsen". Peter W flyttede så over i Lenes bil. Vi var lige ved at køre med Jettes Chios kort siddende under vinduesviskeren, men Jette reddede det i sidste øjeblik. Vi kørte gennem Agios Giorgios og Zifias mod Vasileoniko. Vi standsede ved en lille grusvej ved nogle flotte bakker. Dette viste sig at være en helt vidunderlig lokalitet, med terrasser op ad bakken. Højt oppe kunne vi se ud over Chios by og over havet til Tyrkiet. Vi fik noteret

Onosma frutescens Busk-Æseltunge + *Orchis anatolica*

Iris suaveolens Gul Iris

<i>Cytinus ruber</i>	
<i>Onosma frutescens</i>	Busk-Æseltunge
<i>Orchis anatolica</i>	
<i>Ophrys fusca</i> ssp. <i>cinereophila</i>	
<i>Ophrys umbilicata</i> s.s.	
<i>Barlia robertiana</i>	
<i>Anacamptis sancta</i>	
<i>Ophrys lutea</i> ssp. <i>galilaea</i>	
<i>Ophrys x vicina</i> (nm. <i>homeri</i>)	
<i>Ophrys fusca</i> (<i>parosica</i>)	
<i>Orchis italica</i>	
<i>Iris suaveolens</i>	Gul Iris

Hvad finder Dagmar

Ophrys x vicina (nm. *homeri*)

Derefter fortsatte vi. Først kørte vi igennem en vej med vejarbejde, hvor vi kun lige kunne klemme os igennem. Men efter kort tid var vejen spærret af en stor gul vejmaskine, så vi vendte om. Her så vi en mark med artiskokker, *Cynara scolymus*, som Peter og Christiane lige var ude og fotografere. Videre til Halkio, hvor vi drejede helt forkert. Vi kom forbi en fodboldbane og endte ved et hegn. Så nu var det med at bakke et langt stykke og uden om en lav mur. Betonvejen havde en brat, men ikke så høj kant. Den kom Lenes højre forhjul ud over. Så det var frem med dunkraften. Der kom nogle mænd fra fodboldbanen og hjalp med at få nogle sten under hjulet. Da bilen var løftet og igen var kommet op på vejen, var der heldigvis intet sket med den. Mens vi stod og baksede med bilen, ringede Morten, at det nu var tid til at komme hjem, for bilen skulle synes for de ridser, den havde fået ved klosteret.

Så vi vendte næsen hjemad, fik handlet hos købmanden og bageren i Thimiana. Bilen blev synet og ridserne blev takseret til 160 Euro, billigt sluppet. Vi gik tidligt op til restauranten, for vi havde en aftale med Mike Taylor og to grækere Pantelis Saliaris og George Missetzis, at vi skulle mødes kl. 20. Mike kom lidt over 20, men de to andre først kl. 21. Vi fik 2 græske salater, 2 stegte auberginer, kartoffelboller og tzatziki. Hovedretterne var fisk, Drunkard med pasta, bøf, boller i tomat sauce og calamari, som var nogle utrolig store portioner. Vi fik en slags kransekageboller som dessert da vi fik regningen. Niels, Peter W fik en god orkidesnak med Mike Taylor, Pantelis Saliaris og George Missetzis. Da de gik, fik vi hver en nål med et symbol fra en orkide konference, der havde været afholdt på Chios i 2005. Det var ret så køligt, da vi gik hjem.

En lækker ret blæksprutter

Pantelis Saliaris Mike Taylor, George Missetzis og Niels

Fredag den 24.04

Vi spiste igen morgenmad inden døre. Vinden var meget skarp. Bedst som vi nød morgenmaden, lød der råb og skrig nede fra gaden. Mike for ned og ud på vejen. Det var Hector, der oppe fra terrassen havde set en dame komme gående med to hunde. Hector havde klemmt sig gennem tremmerne og sprunget ned på gaden (ca. 2 m). Den havde garanteret ville i gang med de hunde. Det var en skør køter.

Mike Taylor kom og ville også guide os denne sidste dag.

Herfra sprang Hector ud

Her sidder Hector og holder øje med vejen

Lokalitet 17: Øst for Olymbi

Vi kørte først ude til en lokalitet for Lindia. Vi så også en stor hybrid sværm af Fusca og Niels mener at denne Lindia er en del af denne sværm. Terrasserne var stejle og varme. Under et Mastikstræ var der behageligt. Der var tydelige spor på træerne efter tapningerne af mastik i form af mange små størknede dråber på stammer og grene

Der fotograferes "Lindia"

Malope malacoides

Forvirrende hybridsværme mellem O. fusca s.l. og O. lutea ssp. galilaea.

Epipactis turcica

Barlia robertiana

Tragopogon hybridum

Tragopogon dubius

Malope malacoides

*Anacamptis pyramidalis**Anthyllis vulneraria ssp. praepropera**Ophrys sphegodes ssp. mammosa**Anacamptis pyramidalis**Ophrys apifera**Orchis anthropophora**Anacamptis sancta**Neotinea maculata**Ophrys lutea ssp. galilaea**Orchis italica**Orchis anatolica**Ophrys speculum ssp. regis-ferdinandii**Ophrys scolopax (orphanidea)**Anthyllis vulneraria ssp. praepropera**Selaginella denticulata**Spartium junceum**Asphodelus microcarpus**Evax pygmaea**Polygala monspeliaca**Rhinocoris iracundus*

Den hængte mand

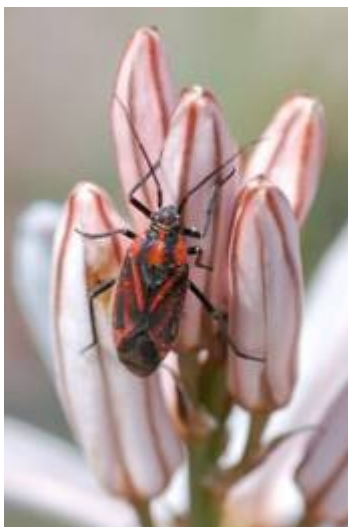
Rødblomstret Rundbælg

Dværgulvefod

Spansk Gyvel

Mælkeurt

Rovtæge

Lygaeus saxatilis soldatertæge*Rhinocoris iracundus* Rovtæge*Graphosoma italicum* Stribetæge

Lokalitet 18: Apothikas vest for Mesta

Derfra kørte vi til en lokalitet, der var speciel for Chiosica. Vi fandt en i blomst, men mange i knop. Lige da vi steg ud ad bilerne, fløj der to ørne forbi. Christiane fik et flot billede af den ene. På dette sted var vi ca. 1 time. Det var besværligt at komme op på bakken, og det var varmt, så Dagmar og Ole gik nedenfor og ledte efter andre spændende planter.

Buteo rufinus Ørnevåge

Buteo rufinus

Ørnevåge

Ophrys fuciflora (chiosica) (type-lokalitet)

Ophrys scolopax (masticorum)

Orchis anatolica

Globularia alypum

Busk-Kugleblomst

Anacamptis pyramidalis

Ophrys sphegodes ssp. *mammosa*

Orchis italica

Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*

Reseda lutea

Gul Reseda

Cerinth minor

Lille Voksurt

Ophrys fuciflora (chiosica)

Cerinth minor Lille Voksurt

Lokalitet 19: Kysten ved Kato Fane syd for Olymbi

Derefter kørte vi ned af en smut-vej til en anden landevej. Denne vej blev til rigtig slem grusvej, hvor vi endte ved et lille kapel Appollo Faneos Temple, en kirkelignende bygning i nærheden af havet. Her satte vi os og nød vores medbragte frokost. Nogle i solen andre i skyggen. Men i skyggen var der myg. Mike Taylor havde sin egen klapstol med. Vi skulle ned og se *masticorum* med skumsprøjt. Bagefter undersøgte vi området (støvede rundt og ledte efter Ophryser) og Peter W. og Ole gik deres egne veje og nød som sædvanlig. Vi andre gik en lille rundtur. Vi så bl.a.

Frokostpause

Så skal der arbejdes

Tordylium apullum

Lagurus ovatus

Ophrys lutea ssp. *galilaea*

Ophrys umbilicata s.s.

Anacamptis sancta

Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*

Lavandula stoechas

Skjoldfrø

Harehale

Sommerfugle-Lavendel

Tordylium apullum Skjoldfrø

Ophrys sphegodes ssp. *mammosa*

Ophrys scolopax (masticorum)
Orchis punctulata (vissen)
Anacamptis pyramidalis
Ophrys sphegodes ssp. *mammosa*
Ophrys ferrum-equinum

Lokalitet 20: Penthos nord for Pirgi

Vi kørte til vores sidste lokalitet også en bakke med phrygana. Her gik vi kun i en ½ time. Vi var ved at være mættet med indtryk.

Phrygana bakke

Ophrys scolopax (masticorum)

Anacamptis sancta
Orobancha pubescens
Cytinus ruber
Ophrys speculum ssp. *regis-ferdinandii*
Ophrys scolopax (masticorum) (Type-lokalitet)
Anacamptis pyramidalis
Gladiolus
Lavandula stoechas

Lådden Gyvelkvæler
 Alm. Elveræg

Sommerfugle-Lavendel

Dagmar slapper af i skyggen

Orobancha pubescens Lådden Gyvelkvæler

Vi kørte hjem hver for sig. Carsten med følge kørte ind til den gode taverna i Armolia og fik kaffe. Da det var varmt, fik de kold kaffe, Frappe. Det smagte godt. Aase spurgte den unge servitrice om hvordan, man laver Frappe, og det viste hun dem. De har en speciel pisker. Koldt vand og sukker piskes. Så kommer der Nescafé og mere vand i, og der piskes, senere isterninger og mere vand. Det blev serveret med et stort glas vand, som blev fyldt op flere gange.

De sidste lister skrives

Der slappes af

De andre fik fyldt benzin på bilerne, så de var klar til aflevering. Der blev hygget en sidste gang på terrassen. Blomsterlisterne ført ajour, drukket lidt øl, ouzo, retsina eller rødvin. Kufferterne blev pakket, inden vi gik ned til restauranten. Dorthe var med nede og spise. Carsten kørte for hende. Da vi kom derned, fortalte værtinden, mens hun smilede over hele ansigtet, at hun havde lavet Musaka til os. Det endte med, at vi alle bestilte det. Men først skulle vi have vores sidste omgang af de græske salater, tzatziki, auberginer og en skål med skønne oliven. Nogle ville slutte af med pandekager. Da vi betalte regningen fik vi forskellige slags græske kager ind. Det var en helt utrolig restaurant, hvor vi hver aften havde fået den lækreste hjemmelavede mad. Vi nød den flotte stjernehimmel og de skønne dufte af citrustræerne på hjemturen.

Værtinden

Tid til sødt

Lørdag den 25.05

Hjemrejsen

Vi stod op lidt i 5. Klokken 5 bankede Niels på vores dør. Vi fik morgenmad 5.30 og nød for sidste gang den vidunderlige appelsinmarmelade. Mike tilbød at køre ind til lufthavnen med et hold kufferter. Dagmar tog med for at passe på dem, til vi andre kom. Det var en smuk morgen, men der var lidt køligt.

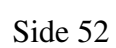
Farvel til dette dejlige sted

Da Mike kom retur, kørte vi alle derind. Bilerne blev afleveret. Indcheckningen gik meget hurtigt. Da vi skulle igennem security check, bibbede det, da Ole gik igennem. Det eneste han havde i lommerne var de små blyanter. Niels havde købt en Ouzo, der var blevet plomberet. Men den fik han ikke med gennem security check i Athens lufthavn. Vi kom af sted til tiden, og undervejs fik vi juice og chokolade croissant.

I Athens lufthavn prøvede vi at checke ind elektronisk, men det ville ikke lykkes, fordi vores bagage var i transit. Der var en del vente tid, som vi fordrev på forskellig vis. Nogle satte sig til at se billeder på Mortens computer. Christiane, Jette, Peter K og Lene, gik en tur, den blev nu ikke så lang, da de hele tiden endte i en motorvej. De prøvede også at gå over til metrostationen, men heller ikke her kunne man komme ud at gå. Men der var en stille kaffebar. De gik tilbage til lufthavnsbygningen kl. 10, hvor de fik checket ind. Nu satte de sig udenfor og nød solen og slappede af. Senere gik de op i restauranten "Oliventræet", hvor vi havde aftalt at mødes kl. 12. Her fik vi en dejlig frokost. Da vi gik gennem security check, skulle Dagmar åbne sin taske. Det var en banan, der havde set mystisk ud. Det vakte nogen moro. Vi kom hurtigt ombord og fløj til tiden. Det er nu rart, når man ikke får al den ekstra vente tid.

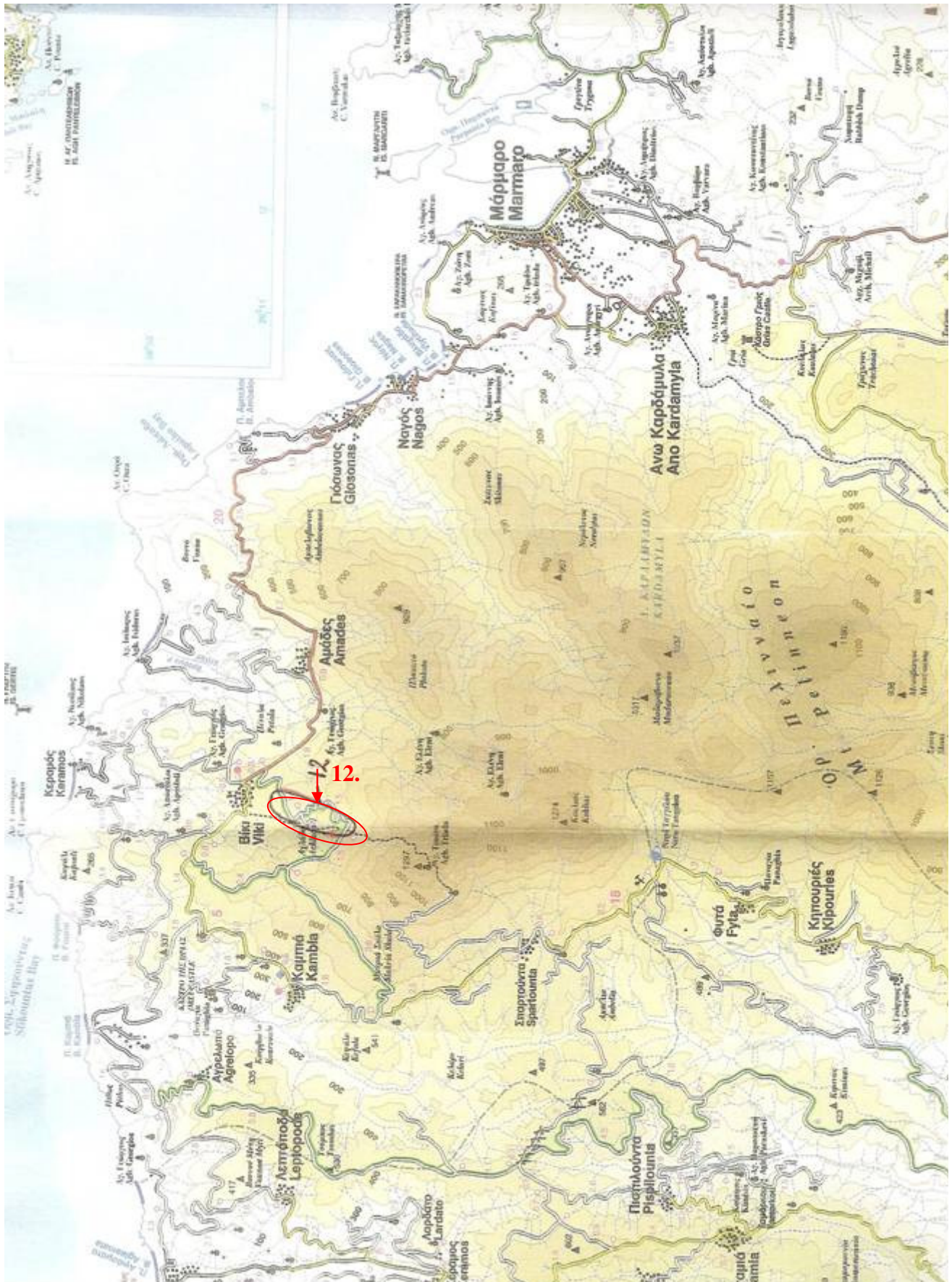
I Kastrup måtte vi vente lidt på kufferterne. Tiden kunne så bruges til at få sagt pænt farvel. Det havde igen været en rigtig hyggelig tur med godt vejr, spændende natur og utrolig fine botaniske oplevelser.

Niels Faurholdt

Orkideer på Chios 18 – 25 april 2009.

Orkide-taxa på de i alt 20 besøgte lokaliteter.

Ophrys apifera BB (17)

Ophrys bombyliflora AB (1)

Ophrys ferrum-equinum (labiosa) BAB (6, 11, 18)

Ophrys fuciflora subsp. fuciflora FB (10)

Ophrys fuciflora (chiosica) K-BB (18)

Ophrys fusca subsp. fusca (FB-AB) (17, 18 m.fl.)

Ophrys fusca subsp. blitopherta FB (?3, 7, ?8)

Ophrys fusca subsp. cinereophila FB-BAB (3, 5, 6, 15, 16, 17)

Ophrys fusca subsp. iricolor BAB-AB (3, 4, 5, 7, 11)

Ophrys fusca (cesmeensis) FB (1)

Ophrys fusca (parosica) FB (3, 14, 16)

Ophrys fusca (persephona) FB (?8)

Ophrys fusca (lindia) nær AB (17)

Ophrys lutea subsp. galilaea FB (1, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19)

Ophrys omegaifera s.l. AB (12)

Ophrys scolopax var. minutula FB (5, 11)

Ophrys scolopax (ceto) BB (11)

Ophrys scolopax (orphanidea) nær AB (1, 3, 10, 11, 15, 17)

Ophrys scolopax (masticorum) BB (2, 3, 13, 15, 18, 19, 20)

Ophrys speculum subsp. regis-ferdinandii FB-AB (2, 3, 4, 6, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20)

Ophrys sphegodes subsp. mammosa nær AB-AB (4, 15, 17, 18, 19, 20)

Ophrys tenthredinifera (villosa) nær AB-AB (4, 5, 6, 13, 14)

Ophrys umbilicata s.s. FB-nær AB (1, 3, 4, 5, 7, 12, 13, 15, 16, 17, 19)

Ophrys x vicina (nm. calypsus) FB (4)

Ophrys x vicina (nm. homeri) BB-FB (3, 4, 14, 16)

Anacamptis morio subsp. caucasica FB-nær AB (3, 4, 9, 14, 17)

Anacamptis pyramidalis K-nær FB (1, 2, 3, 4, 5, 7, 9, 11, 14, 17, 18, 19, 20)

Anacamptis sancta (inkl. coriophora) K(-BB) (2, 4, 7, 8, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20)

Barlia robertiana (nær AB-) AB (1, 3, 4, 5, 6, 13, 14, 15, 16, 17, 19)

Cephalanthera longifolia K (9)

Epipactis turcica K (17)

Limodorum abortivum K-BB (3, 12)

Neotinea maculata FB-AB (3, 12, 17)

Orchis anatolica FB-BAB (3, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18)

Orchis anthropophora BAB (3, 17)

Orchis italica FB-AB (1, 3, 4, 5, 6, 11, 12, 13, 16, 17, 18)

Orchis provincialis FB-nær AB (12)

Orchis punctulata AB (19)

Serapias bergonii FB (1, 4, 5, 9, 12, 13, 18)

Serapias parviflora BB-FB (9,

Serapias cf. politisii BB (9)

Forkortelser: K (I knop) BB (Begyndende blomstring) FB (Fuld blomstring)
BAB (Begyndende afblomstring) AB (Afblomstet).

Lokaliteter**Lokalitet 1.****19. april****Vest for Emborias. Langs vejen mod Vroulidion Bay.
Olivenlund.****Ophrys bombyliflora (eneste kendte forekomst på Chios)****O. fusca (cesmeensis)****O. lutea subsp. galilaea****O. scolopax (orphanidea)****O. umbilicata s.s.****Anacamptis cf. sancta****A. pyramidalis****Barlia robertiana****Orchis italica****Serapias bergonii****Lokalitet 2.****19. april****Vroulidion Bay syd for Emborios.
Strandnær phrygana.****Ophrys scolopax (masticorum)****O. speculum subsp. regis-ferdinandii****Anacamptis cf. sancta****A. pyramidalis****Lokalitet 3.****19. april****Agh. Theodores syd for Pirgi.
Phrygana.****Ophrys fusca cf. blitopertha****O. fusca subsp. iricolor****O. fusca subsp. cinereophila****O. fusca (parosica)****O. lutea subsp. galilaea****O. scolopax (orphanidea)****O. scolopax (masticorum)**

O. speculum subsp. regis-ferdinandii
O. umbilicata s.s.
O. x vicina (nm. homeri)

Anacamptis morio subsp. caucasica
A. pyramidalis
Barlia robertiana
Limodorum abortivum
Neotinea maculata
Orchis anatolica
O. anthropophora
O. italica

Lokalitet 4.

19. april
Mellem Armolia og Kalamoti.
Phryganabevokset bakke.

Ophrys fusca subsp. iricolor
O. lutea subsp. galilaea
O. speculum subsp. regis-ferdinandii
O. sphegodes subsp. mammosa
O. tenthredinifera
O. umbilicata s.s.
O. x vicina (nm. calypsus)
O. x vicina (nm. homeri)

Anacamptis morio subsp. caucasica
A. pyramidalis
A. cf. sancta
Barlia robertiana
Orchis anatolica
O. italica
Serapias bergonii

Lokalitet 5.

20. april
Omgivelser ved klosteret Nea Moni mellem Chios by og Avgonyma.
Olivenlund og lys fyrreskov.

Ophrys fusca subsp. cinereophila
O. fusca subsp. iricolor
O. lutea subsp. galilaea
O. scolopax var. minutula

O. tenthredinifera
O. umbilicata s.s.

Anacamptis pyramidalis
Barlia robertiana
Orchis anatolica
O. italica
Serapias bergonii

Lokalitet 6.

20. april
Umiddelbart vest for Avgonyma.
Phrygana og lys fyrreskov.

Ophrys ferrum-equinum (labiosa)
O. fusca subsp. cinereophila
O. lutea subsp. galilaea
O. speculum subsp. regis-ferdinandii
O. tenthredinifera

Barlia robertiana
Orchis anatolica
O. italica

Lokalitet 7.

21. april
“Eko-hill” ved Hori syd for Volissos (phryganabakke over for en Eko benzintank).
Phrygana

Ophrys fusca subsp. blitopherta
O. fusca subsp. iricolor
O. umbilicata s.s.

Anacamptis pyramidalis
A. sancta

Lokalitet 8.

21. april
“Lamsa” ved Limnos.
Lys fyrreskov.

Ophrys fusca (?blitopertha / persephona)

Anacamptis sancta**Lokalitet 9.****21. april****Flodleje nordvest for Hori.****Skovenge og fugtige krat.****Anacamptis morio subsp. caucasica****Anacamptis pyramidalis****Cephalanthera longifolia****Orchis anatolica****Serapias bergonii****S. parviflora****S. cf. politisii****Lokalitet 10.****21. april****Syd for Lithi.****Stenede små, udyrkede pletter spredt i dyrkede marklodder.****Ophrys fuciflora subsp. fuciflora****O. scolopax (orphanidea)****Lokalitet 11.****21. april****Elinda.****Olivenlunde.****Ophrys ferrum-equinum (labiosa)****O. fusca subsp. iricolor****O. lutea subsp. galilaea****O. scolopax var. minutula****O. scolopax (ceto) (én plante)****O. scolopax (orphanidea)****O. speculum subsp. regis-ferdinandii****Anacamptis pyramidalis****A. sancta****O. italica**

Lokalitet 12.**22. april****Paelineon.****Enge og lys fyrreskov.****Ophrys lutea subsp. galilaea****O. omegaifera s.l.****O. umbilicata s.s.****Limodorum abortivum****Neotinea maculata****Orchis anatolica****O. italica****O. provincialis****Serapias bergonii****Lokalitet 13.****23. april****1 km nord for Armolia.****Phrygana.****Ophrys lutea subsp. galilaea****O. scolopax (masticorum)****O. speculum subsp. regis-ferdinandii****O. tenthredinifera****O. umbilicata s.s.****Anacamptis sancta****Barlia robertiana****Orchis anatolica****O. italica****Serapias bergonii****Lokalitet 14.****23. april****Ca. 2 km syd for Armolia.****Phrygana.****Ophrys fusca (parosica)****O. lutea subsp. galilaea****O. speculum subsp. regis-ferdinandii****O. tenthredinifera****O. x vicina (nm. homeri) (type-lokalitet)**

Anacamptis morio subsp. caucasica
A. pyramidalis
A. sancta
Barlia robertiana
Orchis anatolica

Lokalitet 15.

23. april
Ca. 1 km fra Pirgi mod Karinta Bay.
Phrygana

Ophrys fusca subsp. cinereophila
O. lutea subsp. galilaea
O. scolopax (orphanidea)
O. scolopax (masticorum)
O. speculum subsp. regis-ferdinandii
O. sphegodes subsp. mammosa
O. umbilicata s.s.

Anacamptis sancta
Barlia robertiana
Orchis anatolica

Lokalitet 16.

23. april
Ca 2 km syd for Agios Giorgos.
Phrygana og terrasser.

Ophrys fusca subsp. cinereophila
O. fusca (parosica)
O. lutea subsp. galilaea
O. speculum subsp. regis-ferdinandii
O. umbilicata s.s.
O. x vicina (nm. homeri)

Anacamptis sancta
Barlia robertiana
Orchis anatolica
O. italica

Lokalitet 17.**24. april****Øst for Olymbi.****Phrygana.****Ophrys apifera****O. fusca s.s.****O. fusca subsp. cinereophila****O. fusca (lindia)****O. lutea subsp. galilaea****O. scolopax (orphanidea)****O. speculum subsp. regis-ferdinandii****O. sphegodes subsp. mammosa****O. umbilicata s.s.****Forvirrende hybridsværme mellem O. fusca s.l. og O. lutea subsp. galilaea.****Anacamptis morio subsp. caucasica****A. pyramidalis****A. sancta****Barlia robertiana****Epipactis turcica****Neotinea maculata****Orchis anatolica****O. anthropophora****O. italica****Lokalitet 18.****24. april****Apothikas vest for Mesta.****Phrygana****Ophrys fuciflora (chiosica) (type-lokalitet)****O. fusca s.s.****O. lutea subsp. galilaea****O. scolopax (masticorum)****O. speculum subsp. regis-ferdinandii****O. sphegodes subsp. mammosa****Anacamptis pyramidalis****A. sancta****Orchis anatolica****O. italica****Serapias bergonii**

Lokalitet 19.**24. april****Kysten ved Kato Fana syd for Olymbi.****Kystnær phrygana og eng.*****Ophrys ferrum-equinum******O. lutea* subsp. *galilaea******O. scolopax* (masticorum)*****O. speculum* subsp. *regis-ferdinandii******O. sphegodes* subsp. *mammosa******O. umbilicata* s.s.*****Anacamptis pyramidalis******A. sancta******Barlia robertiana******Orchis punctulata* (én afblomstret plante)****Lokalitet 20.****24. april****Penthos nord for Pirgi.****Phrygana.*****Ophrys scolopax* (masticorum) (Type-lokalitet)*****O. speculum* subsp. *regis-ferdinandii******O. sphegodes* subsp. *mammosa******Anacamptis pyramidalis******A. sancta*****Bemærkninger og diskussion.**

Turen var hovedsageligt arrangeret med henblik på studier af orkidefloraen. Specielt var vi interesserede i at få indtryk af og danne os en mening om de nybeskrevne taxa *Ophrys chiosica*, *O. masticorum* og *O. orphanidea* samt den lokale *O. fuciflora*.

I denne rapport anvendes epitetet *fuciflora* på trods af, at *holosericea* formentlig er det gyldige (jf. ny artikel af Greuter).

Nomenklaturen i slægten *Ophrys* følger Pedersen & Faurholdt 2007 ("Ophrys-bogen").

Ved planlægning af rejsen anvendte vi følgende kilder:

Delforge, P. 2007: Contribution á la connaissance des Orchidées des îles de Chios, Innousses et Psara (Nomos Chiou, Égée orientale, Grece). – Natural. belges 88 (Orchid. 20): 41-227.

Taylor, M. 2005: Illustrated checklist. Orchids of Chios, Inouses & Psara. 99 p. – Pelineo Editions, Chios.

Saliaris, P. A. 2002: Wild Orchids of Chios. 212p. – Ekdose Demoy Kardamylon, Chios.

På turen stiftede vi bekendtskab med bogen Natura Chia, der er skrevet af Pantelis Saliaris og udgivet i 2007. Bogen indeholder et væld af farvefotos af øens planteliv (ISBN: 978-960-87298-9-6).

Ophrys ferrum-equinum

Denne art, som vi så på tre lokaliteter, var repræsenteret ved meget storblomstrede planter – den såkaldte *labiosa*. Delforge opfatter disse storblomstrede planter som forma *labiosa*.

Ophrys fuciflora s.l.

På Chios forekommer to taxa tilhørende *Ophrys fuciflora* s.l., og vi stiftede bekendtskab med dem begge.

Ophrys fuciflora subsp. *fuciflora*.

Syd for Lithi (lok. 10.) så vi en population på omkring 25 planter i fuld blomst (enkelte var nær afblomstring). Planterne vokser på små stenede, græsdominerede områder, der ligger spredt på pløjede marklodder. Populationen er truet af landbrugsdrift. De smukke blomster er temmelig store og farverige. Vi kunne konstatere, at planterne ved Lithi bedst opfattes som (temmelig storblomstrede) subsp. *fuciflora* på trods af, at Delforge henfører denne population til *O. lyciensis*. Delforge har tilsyneladende ikke et grundigt kendskab til dette tyrkiske taxon, der udmærker sig ved, at planterne er høje og slanke med ret små blomster i et åbent aks; og med blomster, der har et candida-lignende spejl og markante, i reglen noget divergerende, pukler.

Ophrys fuciflora (*chiosica*)

På type-lokaliteten ved Apothikas vest for Mesta (lok. 18) talte vi ca. 25 planter i knop. Efter ihærdig eftersøgning fandt vi en plante med én udsprunget blomst. Vort generelle indtryk var, at dette (mulige) taxon udmærker sig ved ret små, temmelig bladfattige planter, der oftest har 2-4 temmelig små blomster. Vi vurderede, at planterne vil være i fuld blomstring omkring begyndelsen af maj. I beskrivelsen af *O. chiosica* anfører Delforge, at planterne er høje og slanke (15-42 cm) med en temmelig tæt blomsterstand af (2-) 3-7 (-9) temmelig store blomster "pour le groupe" (*O. fuciflora*). Det var ikke det indtryk vi fik (tidligt på sæsonen).

Chiosica, som vi oplevede den, afveg en del fra typiske subsp. *fuciflora*. *O. chiosica* er beskrevet af Delforge, Onckelinx & Saliaris i 2007, og den anses af autorerne for endemisk for det sydlige Chios.

Ophrys fusca s.l.

Antallet af "taxa" knyttet til denne art på Chios er højt og meget forvirrende.

Let identificerbare taxa er subsp. *cinereophila* og subsp. *blitopertha* (groende i phrygana – smørgul læberand). Dog synes sidstnævnte ikke mulig at adskille fra "*persephona*" (groende i lys fyrreskov – mere en mere orange læberand) på Chios.

Typiske "*parosica*" synes lette at identificere. Evt. taxonomisk rang bør diskuteres.

En storblomstret fusca, skiftende opfattet som *O. cesmeensis*, *O. fusca* subsp. *cesmeensis* eller *O. attaviria* var. *cesmeensis*, gjorde indtryk på os – indtil vi på andre lokaliteter så identiske planter, der blev præsenteret under andre navne(?)!

Ophrys scolopax s.l.

Arten er rigt repræsenteret på Chios, hvorfra de 5 følgende arter/underarter er nævnt:

O. scolopax subsp. *scolopax* (kaldet *O. ceto*)

Vi så kun én plante ved Elinda (lok. 11.) med de første blomster fremme. Adskilles let fra de øvrige *scolopax*-relaterede planter på Chios blomstørrelsen og spejlets udformning.

O. scolopax var. *minutula*

Meget små blomster med en læbe, der er kortere end sepalerne. Planterne var i fuld blomst.

O. orphanidea

Småblomstret med en læbe, der er af længde med eller længere end sepalerne. Planterne var meget nær afblomstring (flere helt afblomstrede) med blot 1(-2) friske blomster. Beskrevet fra Chios. Adskilles bedst fra var. *minutula* ved markant forskel i blomstringstiden, der også var tydelig, hvor de voksede sammen!

O. masticorum

Beskrevet som endem fra det sydlige Chios. Epitetet henfører til områder kendt for udvinding af mastik fra *Pistacie lentiscus*. Vi så *O. masticorum* på 7 lokaliteter, bl.a. på type-lokaliteten (lok. 20.). Planterne var i knop eller begyndende blomstring. Blomsterne er større end hos de to foregående med i reglen kraftigt konveks læbe, markante pukler og et rødbrunt basalfelt, der er forlænget nedad på læben.

Taxonomisk rang bør absolut diskuteres.

Den meget sentblomstrende *O. phrygia* så vi ikke.

I sin ekskursionsrapport fra midten af april 2005 nævner Henrik Ærenlund Pedersen følgende taxa tilhørende *O. scolopax* s.l.: Subsp. *scolopax* s.s., subsp. *scolopax* var. *minutula*, subsp. *cornuta* (småblomstret) og subsp. *cornuta*.

Vi så planter med *cornuta*-lignende pukler som enkeltplanter i populationer af var. *minutula* og *O. masticorum*. Disse planter blev fotograferet og ikke noteret som subsp. *cornuta*.

Ophrys x vicina (nm. calypsus)

Planter tilhørende nm. *calypsus* blev fundet på phryganabakker ved Armolia (lok. 4.). Én plante blev præsenteret som øens eneste kendte eksemplar. Vi fandt dog en population på 10-15 planter yderligere. Der udspandt sig en diskussion med Mike Taylor, der ville henføre planterne til nm. *homeri*. Han var dog senere imødekommende over for vores mening. De fundne, temmelig lave planter, der var storblomstrede og tydelig intermediære mellem *O. fuciflora* s.l. og *O. scolopax* s.l., afveg ikke fra *calypsus* på Naxos, Kithira og Rhodos.

Ophrys x vicina (nm. homeri)

Er langt mere konstant i udseendet end nm. *calypsus* (og end jeg havde forventet), dog ses både blomster med "fucifloride" og "scolopaxoide" (>90%) læber i populationerne, hvorfor det er

vanskeligt at henhøre planterne som underart til en af de formodede forældre (*O. fuciflora* s.l. og *O. scolopax* s.l.). Et par steder så vi smukke klynger af planter i nær fuld blomstring. Vi så nm. *homeri* på 4 lokaliteter, bl.a. på typelokaliteten ved Armelia (lok. 14.).

Cephalanthera longifolia

På smukke skovenge ved et flodleje nær Hori (lok. 9.) så vi temmelig mange planter i knop. Arten er ikke tidligere kendt fra denne lokalitet.

Diskussionerne om identifikation og adskillelse af taxa med Mike Taylor, Pantelis Saliaris og George Missetzis bar i nogen grad præg af, at de nævnte personer aldrig har studeret orkideer uden for Chios.

Liste over karplanter registreret på turen til Chios 18. – 25. april 2009

Af Peter Wind

Listen omfatter 410 arter eller underarter (i det følgende blot benævnt arter), som vi har registreret på de daglige ekskursioner rundt på Chios. Bestemmelserne er primært foretaget i felten ved hjælp af Mogens Thornbergs rejsefloraer for henholdsvis Peleponnes og Ægæis. Enkelte 'problembørn' blev taget med til nærmere undersøgelse på pensionatet om aftenen. Der er kun samlet lidt herbariemateriale, og det er primært græsser.

Listen er opstillet alfabetisk efter de internationale navne. Om hver art er givet oplysninger om de generelle voksesteder, idet der er benyttet en grov inddeling i overordnede naturtyper som phrygana, fyrreskov eller olivenlund. For enkelte mere sjældne arter er oplyst nærmere voksesteder, mens hovedparten af arterne er almindelige, hvor deres karakteristiske naturtyper forekommer. Der er medtaget referencer med sidetal til den anvendte litteratur, som er:

OCIP: Taylor, M. 2005: Illustrated checklist, orchids of Chios, Inouses & Psara. - Pelineo Editions. Chios.

RFP: Thornberg, M. u.å.: Rejseflora fra Peleponnes

RFÆ: Thornberg, M. u.å.: Rejseflora fra Ægæis

For nærmere oplysninger om lokaliteter for orkidéerne henvises til listen over fundne orkidétaxa.

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
1	<i>Acer sempervirens</i> L.	klippeterræn	Nordøen, også Kathira	88	88	
2	<i>Acinos nanus</i> P.H. Davis & Doroszenko	phrygana		130	128	
3	<i>Adiantum capillus-venereis</i> L.	våd klippevæg		2	2	
4	<i>Aegilops geniculata</i> Roth	vejside		215	203	
5	<i>Agave americana</i> L.	vejside, by		198	186	
6	<i>Ailanthus altissima</i> (Miller) Swingle	by, ruderat		87	86	
7	<i>Aira elegantissima</i> Schur subsp. <i>elegantissima</i>	phrygana		218	206	
8	<i>Alisma plantago-aquatica</i> L.	kanal	Marmaro	186	177	
9	<i>Alkanna tinctoria</i> (L.) Tausch ssp. <i>subleiocarpa</i> (Hub.-Mor.) Hub.-Mor.	flodleje		119		
10	<i>Alkanna tinctoria</i> (L.) Tausch ssp. <i>tinctoria</i>	phrygana		119	116	
11	<i>Allium nigrum</i> L.	eng		194	187	
12	<i>Allium roseum</i> L.	olivenlund		194	186	
13	<i>Allium subhirsutum</i> L.	phrygana		194	186	
14	<i>Anacamptis morio</i> (L.) R.M. Bateman, Pridgeon & M.W. Chase ssp. <i>caucasica</i> (K. Koch) H. Kretzschmar, Eccarius & H. Dietrich	skoveng, phrygana				
15	<i>Anacamptis pyramidalis</i> (L.) L.C. Richard	phrygana		232	219	
16	<i>Anacamptis sancta</i> (Lam.) R.M. Bateman, Pridgeon & M.W. Chase	fyrreskov, olivenlund, phrygana				53
17	<i>Anagallis arvensis</i> L.	phrygana, vejside		110	108	
18	<i>Anchusa aegyptiaca</i> (L.) DC.	kystklipper, phrygana		119	118	
19	<i>Anchusa azurea</i> Miller	olivenlund, vejside		119	118	
20	<i>Anchusa officinalis</i> L.	vejside		119	118	
21	<i>Anemone coronaria</i> L.	phrygana		31	31	
22	<i>Anemone pavonina</i> Lam.	phrygana		31	31	
23	<i>Anthemis chia</i> L.	olivenlund, vejside		119	160	
24	<i>Anthoxanthum odoratum</i> L.	vejside, mark		218	206	
25	<i>Anthyllis hermanniae</i> L.	kystklipper	Limnos, Olymbi, Mesta	78	77	
26	<i>Anthyllis tetraphylla</i> L.	phrygana		78	77	
27	<i>Anthyllis vulneraria</i> L. subsp. <i>praepropera</i> (A. Kerner) Bornm.	phrygana		78	77	
28	<i>Antirrhinum majus</i> L.	by, mur		139	134	
29	<i>Aquilegia amaliae</i> Heldr.	by, mur			35	
30	<i>Arabis verna</i> (L.) R. Br.	vejside		42	43	
31	<i>Arbutus andrachne</i> L.	phrygana	Lathi, Pirgi	109	107	
32	<i>Arbutus unedo</i> L.	phrygana		109	107	
33	<i>Arenaria serpyllifolia</i> L.	phrygana		19	18	
34	<i>Aristolochia guichardii</i> Davis & Kahn	phrygana	Viki	9		
35	<i>Arundo donax</i> L.	vandløb, vejside		222	209	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
36	<i>Asparagus acutifolius</i> L.	phrygana		198	187	
37	<i>Asparagus aphyllus</i> L. subsp. <i>orientalis</i> (Baker) P.H. Davis	phrygana		198	187	
38	<i>Asphodeline lutea</i> (L.) Reichenb	klippeterræn		188	179	
39	<i>Asphodelus ramosus</i> L.	phrygana		188	179	
40	<i>Asterolinon linum-stellatum</i> (L.) Duby	phrygana		109	108	
41	<i>Atractylis cancellata</i> L.	phrygana		171	163	
42	<i>Aubrieta deltoidea</i> (L.) DC.	klippevæg	Viki	43	44	
43	<i>Avena fatua</i> L.	olivenlund, vejside	Viki	216	205	
44	<i>Avena sterilis</i> L.	olivenlund, vejside		216	206	
45	<i>Ballardia trixago</i> (L.) All.	vejside		142	137	
46	<i>Barlia robertiana</i> (Loisel.) Greuter	fyrreskov, olivenlund, phrygana		232	219	62
47	<i>Bellis perennis</i> L.	vejside		162	155	
48	<i>Beta vulgaris</i> L. subsp. <i>maritima</i> (L.) Arc.	strand		12	12	
49	<i>Biscutella didyma</i> L.	vejside, phrygana		47	48	
50	<i>Bituminaria bituminosa</i> (L.) Stirt.	vejside		62	64	
51	<i>Blackstonia perfoliata</i> (L.) Hudson	phrygana		112	110	
52	<i>Bolboschoenus maritimus</i> (L.) Pallas	vådområde	Marmaro	226	213	
53	<i>Borago officinalis</i> L.	olivenlund, by		120	118	
54	<i>Brachypodium rupestre</i> (Host) Roemer & Schultes	phrygana		214	202	
55	<i>Briza maxima</i> L.	phrygana		211	199	
56	<i>Bromus alopecuroides</i> Poiret subsp. <i>alopecuroides</i>	strand		212	201	
57	<i>Bromus diandrus</i> Roth	vejside, flodleje		212	201	
58	<i>Bromus hordeaceus</i> L.	runderat		212	201	
59	<i>Bromus ramosus</i> Hudson	vejside		212	201	
60	<i>Bromus rigidus</i> Roth	vejside		212	201	
61	<i>Bromus rubens</i> L.	phrygana		212	202	
62	<i>Bromus squarrosus</i> L.	vejside		212	202	
63	<i>Buglossoides arvensis</i> (L.) I.M. Johnston subsp. <i>arvensis</i>	olivenlund		117	114	
64	<i>Bunium ferulaceum</i> Sibth. & Sm.	phrygana				
65	<i>Bupleurum semicompositum</i> L.	phrygana		104	103	
66	<i>Calamintha nepeta</i> (L.) Savi	phrygana		130	128	
67	<i>Calendula arvensis</i> L.	vejside, runderat, olivenlund		171	163	
68	<i>Calicotome villosa</i> (Poiret) Link	phrygana		59	60	
69	<i>Calystegia sepium</i> (L.) R. Br.	rørskov	Marmaro	115	112	
70	<i>Campanula drabifolia</i> Sm.	olivenlund		155	151	
71	<i>Campanula erinus</i> L.	klippegrund		155	151	
72	<i>Campanula spatulata</i> L.	phrygana		155	150	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
73	<i>Capsella bursa-pastoris</i> (L.) Medicus	vejside, by, ruderat		46	47	
74	<i>Cardamine graeca</i> L.	olivenlund		42	43	
75	<i>Cardamine hirsuta</i> L.	olivenlund		42	43	
76	<i>Carduus pycnocephalus</i> L.	vejside		172	165	
77	<i>Carex distans</i> L.	vådområde	Marmaro	228	216	
78	<i>Carex divisa</i> Hudson	strand		228	215	
79	<i>Carex divulsa</i> Stokes ex With.	vandløb	Viki	228	215	
80	<i>Carex flacca</i> Schreber subsp. <i>serrulata</i> (Biv.) Greuter	phrygana		228	215	
81	<i>Carex hallerana</i> Asso	phrygana		228	215	
82	<i>Carex otrubae</i> Podp.	vådområde	Marmaro	228	215	
83	<i>Centaurea raphanina</i> Sm.	vejside, phrygana		175	168	
84	<i>Centaurium erythraea</i> Rafin.	mark		112	110	
85	<i>Centranthus calcitrapae</i> (L.) DC.	phrygana		153	147	
86	<i>Cephalanthera longifolia</i> (Hudson) Fritsch	skoveng			216	36
87	<i>Cerastium glomeratum</i> Thuill.	vejside		20	20	
88	<i>Cerastium illyricum</i> Ard.	olivenlund		20	20	
89	<i>Ceratonia siliqua</i> L.	phrygana		58	60	
90	<i>Cercis siliquastrum</i> L.	by		58	60	
91	<i>Ceterach officinarum</i> DC. in Lam. & DC	stendige		3	3	
92	<i>Chamomilla recutita</i> (L.) Rausch.	vejside, by, ruderat		170	162	
93	<i>Cheilanthes acrostica</i> (Balbis) Tod.	ur		2	2	
94	<i>Chrysanthemum coronarium</i> L.	vejside, mark		170	162	
95	<i>Chrysanthemum segetum</i> L.	mark		170	162	
96	<i>Cichorium inthybus</i> L.	vejside		178	170	
97	<i>Cionura erecta</i> (L.) Griseb.	strand		113	111	
98	<i>Cirsium vulgare</i> (Savi) Ten.	vejside		173	165	
99	<i>Cistus creticus</i> L.	phrygana		95	94	
100	<i>Cistus parviflorus</i> Lam.	phrygana		95	94	
101	<i>Cistus salvifolius</i> L.	phrygana		95	94	
102	<i>Clypeola jonthlaspi</i> L.	ur		45	46	
103	<i>Convolvulus arvensis</i> L.	by, ruderat		115	113	
104	<i>Convolvulus elegantissimus</i> Miller	phrygana		115	113	
105	<i>Coronilla emerus</i> L.	klippegrund	Nordøen	79	77	
106	<i>Coronilla repanda</i> (Poirot) Guss.	vejside		79	77	
107	<i>Crataegus monogyna</i> Jacq.	klippegrund		55	222	
108	<i>Crithmum maritimum</i> L.	strand	Chios City	103	101-102	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
109	<i>Crupina crupinastrum</i> (Moris) Vis.	phrygana		177	169	
110	<i>Cupressus sempervirens</i> L.	phrygana		4	4	
111	<i>Cuscuta tenei</i> Insegna	phrygana		114		
112	<i>Cutandia maritima</i> (L.) Richter	vejside, phrygana		209	197	
113	<i>Cyclamen graecum</i> Link	phrygana		109	107	
114	<i>Cynoglossum columnae</i> Ten.	by		121	119	
115	<i>Cynoglossum creticum</i> Miller	vejside		121	119	
116	<i>Cytinus hypocistis</i> (L.) L.	phrygana		9	9-10	
117	<i>Cytinus ruber</i> (Fourr.) Komarov	phrygana	Viki	9	10	
118	<i>Dactylis glomerata</i> L. subsp. <i>hispanica</i> (Roth) Nyman	phrygana		210	198	
119	<i>Daucus carota</i> L. subsp. <i>maximus</i> (Desf.) Ball	vejside		108	107	
120	<i>Daucus guttatus</i> Sibth. & Sm.	fyrreskov		108	107	
121	<i>Dorycnium hirsutum</i> (L.) Ser.	phrygana		76	75	
122	<i>Dracunculus vulgaris</i> Schott	olivenlund, phrygana		225	212	
123	<i>Ecballium elaterium</i> (L.) Rich.	runderat		97	96	
124	<i>Echinaria capitata</i> (L.) Desf.	vejside		211	200	
125	<i>Echium italicum</i> L.	vejside		118	117	
126	<i>Echium plantagineum</i> L.	vejside		118	117	
127	<i>Erica manipuliflora</i> Salisb.	phrygana	Mesta	109	107	
128	<i>Erodium ciconium</i> (L.) L'Hér.	vejside, olivenlund		82	81	
129	<i>Erodium gruinum</i> (L.) L'Hér.	vejside		82	81	
130	<i>Erodium malacoides</i> (L.) L'Hér.	vejside		82	81	
131	<i>Erophila verna</i> (L.) Chevall.	klippegrund		45	46	
132	<i>Eruca sativa</i> Miller	phrygana		48		
133	<i>Eryngium maritimum</i> L.	strand		101	100	
134	<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehnh.	by, vejside		98	96-97	
135	<i>Euphorbia acanthothamnus</i> Heldr. & Sart.	phrygana		84	85	
136	<i>Euphorbia characias</i> L.	vejside, phrygana		84	85	
137	<i>Euphorbia helioscopia</i> L.	olivenlund		84	85	
138	<i>Euphorbia peplis</i> L.	olivenlund, vejside, by		84	84	
139	<i>Euphorbia rigida</i> Bieb.	klippeterræn, phrygana		84	85	
140	<i>Evax pygmaea</i> (L.) Brot.	klippeterræn, phrygana		164	156	
141	<i>Ferula communis</i> L. subsp. <i>glauca</i> (L.) Rouy & Camus	vejside			105	
142	<i>Ferulago humilis</i> Boiss	olivenlund, klippegrund, vejside, phrygana		106		
143	<i>Ficus carica</i> L.	by, dige		7	7	
144	<i>Filago pyramidata</i> L.	vejside		163	156	
145	<i>Foeniculum vulgaris</i> Miller	vejside		104	102	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
146	Fraxinus ornus L.	by, dige		112	110	
147	Fumana arabica (L.) Spach	phrygana		96	95	
148	Fumana thymifolia (L.) Spach	klippeterræn, phrygana		96	95	
149	Fumaria gaillardiotii Boiss.	by, mur		36	37	
150	Fumaria judaica Boiss.	flodleje		36	37	
151	Gagea graeca (L.) A. Terr.	phrygana		189	181	
152	Galium aparine L.	by, mur, olivenlund, vejside		146	142	
153	Galium murale (L.) All.	phrygana		146	142	
154	Galium tricornutum Dandy	klippegrund		146	142	
155	Genista acanthoclada DC.	phrygana		59	61	
156	Geocaryum macrocarpum (Boiss. & Spruner) Engstand	phrygana		103		
157	Geranium dissectum L.	vejside		81	80	
158	Geranium lucidum L.	by, mur, vejside, klippegrund, phrygana		81	80	
159	Geranium molle L.	vejside		81	80	
160	Geranium purpureum Vill.	by, mur, vejside, klippegrund, phrygana		81	80	
161	Gladiolus italicus Miller	olivenlund, vejside		202	191	
162	Glaucium flavum Crantz			36	36	
163	Globularia alypum L.	phrygana	Mesta	142	137	
164	Gynandris sisyrrinchium (L.) Parl.	phrygana		202	189	
165	Halimione portulacoides (L.) Aellen	strand		14	13-14	
166	Hedera helix L.	by		99	98	
167	Hedysarum spinosissimum L.	vejside		80	78	
168	Helianthemum salicifolium (L.) Miller	phrygana		95	95	
169	Helichrysum stoechas (L.) Moench	phrygana		164	157	
170	Hippocrepis unisiliquosa L.	ur		79	78	
171	Hirschfeldia incana (L.) Lagr.-F.	olivenlund		48	49	
172	Holoschoenus vulgaris Link	vejside		226	213	
173	Hordeum bulbosum L.	vejside		216	204	
174	Hordeum murinum L.	vejside		216	204	
175	Hordeum vulgare L.	vejside		216	204	
176	Hedypnois cretica (L.) Dum. Cour.	olivenlund		179	170	
177	Hymenocarpus circinnatus (L.) Savi	olivenlund, vejside		78	77	
178	Hyoscyamus albus L.	by, mur, rudarat		134	131	
179	Hyparrhenia hirta (L.) Stapf	vejside		224	212	
180	Hypericum empetrifolium Willd.	phrygana		93	91	
181	Hypericum montbretii Spach	mark		94		
182	Hypericum trquetrifolium Turra	vejside		94		

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
183	<i>Hypochaeris achyrophorus</i> L.	klippegrund, phrygana		179	171	
184	<i>Inula viscosa</i> (L.) Aiton	vejside		165	158	
185	<i>Iris suaveolens</i> Boiss & Reuter	phrygana	Pirgi, Aghios Georgios	200		
186	<i>Juncus hybridus</i> Brot.	eng		202	192	
187	<i>Juncus maritimus</i> Lam.	strand		202	191	
188	<i>Juniperus phoenicea</i> L.	nåleskov, phrygana		4	5	
189	<i>Knautia integrifolia</i> (L.) Bertol.	vejside		154	148	
190	<i>Lactuca serriola</i> L.	vejside		182	173	
191	<i>Lagoecia cuminoides</i> L.	phrygana		101	100	
192	<i>Lagurus ovatus</i> L.	vejside, phrygana		218	206	
193	<i>Lamium amplexicaule</i> L.	by, mur, ruderal		127	124	
194	<i>Lathyrus aphaca</i> L.	phrygana		65	67	
195	<i>Lathyrus clymenum</i> L.	phrygana		65	67	
196	<i>Lavandula stoechas</i> L.	klippegrund, phrygana		133	130	
197	<i>Lavatera cretica</i> L.	olivenlund		91	89	
198	<i>Legousia speculum-veneris</i> (L.) Chaix	phrygana		158	151	
199	<i>Leontodon tuberosus</i> L.	phrygana		180	171	
200	<i>Limodorum abortivum</i> (L.) Schwarz	fyrreskov, phrygana			217	43
201	<i>Linum bienne</i> Miller	vejside		83	82	
202	<i>Linum nodiflorum</i> L.	mark		83	82	
203	<i>Lolium perenne</i> L.	strand		208	197	
204	<i>Lolium temulentum</i> L.	markvej		208	197	
205	<i>Lonicera etrusca</i> Santi	phrygana		152	145	
206	<i>Lophochloa cristata</i> (L.) Hyl.	vejside, phrygana		217	205	
207	<i>Lotus preslii</i> Ten.	strand		77	76	
208	<i>Lupinus pilosus</i> L.	mark		59	62	
209	<i>Luzula nodulosa</i> (Bory & Chaub.) E.H.F. Meyer	vejside, phrygana		203	192	
210	<i>Malope malacoides</i> L.	vejside		90	89	
211	<i>Malva cretica</i> Cav.	phrygana		90	89	
212	<i>Malva sylvestris</i> L.	vejside		90	89	
213	<i>Marrubium vulgare</i> L.	by, klippegrund, ruderal		125	123	
214	<i>Matthiola tricuspidata</i> (L.) R. Br.	strand		42	42	
215	<i>Medicago arborea</i> L.	vejside		70	71	
216	<i>Medicago marina</i> L.	strand		70	71	
217	<i>Medicago orbicularis</i> All.	klippegrund		70	71	
218	<i>Medicago polymorpha</i> L.	vejside		70	71	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
219	<i>Medicago rigidula</i> (L.) All.	vejside		70	71	
220	<i>Melia azedarach</i> L.	by		88	86	
221	<i>Melilotus italicus</i> (L.) Lam.	flodleje, vejside		68	69	
222	<i>Melilotus messanensis</i> (L.) All.	vejside		68	69	
223	<i>Mercurialis annua</i> L.	by, mur		84	83	
224	<i>Micromeria nervosa</i> (Desf.) Benth	phrygana		130	127	
225	<i>Minuartia hybrida</i> (Vill.) Schischkin	phrygana		19	19	
226	<i>Misopates orontium</i> (L.) Rafin.	phrygana		139	134	
227	<i>Muscari comosum</i> (L.) Miller	phrygana		194	184	
228	<i>Muscari pulchellum</i> Heldr. & Sart.	olivenlund, phrygana, vejside		194	184	
229	<i>Myosotis incrassata</i> Guss.	klippegrund		120	119	
230	<i>Myosotis ramosissima</i> Rochel	vejside		120	119	
231	<i>Neatostema apulum</i> (L.) I.M. Johnston	phrygana		121	114	
232	<i>Neotinea maculata</i> (Desf.) Stearn	fyrreskov, phrygana			217	
233	<i>Nerium oleander</i> L.	vejside		113	111	
234	<i>Notobasis syriaca</i> (L.) Cass.	vejside		173	165	
235	<i>Oenanthe pimpinelloides</i> L.	vådområde	Marmaro	103	102	
236	<i>Olea europaea</i> L.	phrygana		112	110	
237	<i>Onobrychis aequidentata</i> (Sibth. & Sm.) D'Urv.	mark, vejside		80	79	
238	<i>Onobrychis caput-gali</i> (L.) Lam.	phrygana		80	79	
239	<i>Onobrychis lasiostachya</i> Boiss.	phrygana		80	79	
240	<i>Ononis reclinata</i> L.	vejside		67	68	
241	<i>Onosma frutescens</i> Lam.	vejside, phrygana		117	115	
242	<i>Ophrys apifera</i> Hudson	phrygana			221	80
243	<i>Ophrys bombyliflora</i> Link	olivenlund			220	37
244	<i>Ophrys ferrum-equinum</i> Desf.	fyrreskov, olivenlund, phrygana			221	95
245	<i>Ophrys fuciflora</i> F.W. Schmidt	stenet mark				81
246	<i>Ophrys fusca</i> Link ssp. <i>blitopertha</i> (Paulus & Gack) N. Faurholdt & H.A. Pedersen	phrygana				69
247	<i>Ophrys fusca</i> Link ssp. <i>cinereophila</i> (Paulus & Gack) N. Faurholdt	fyrreskov, olivenlund, phrygana				72
248	<i>Ophrys fusca</i> Link ssp. <i>fusca</i>	phrygana				
249	<i>Ophrys fusca</i> Link ssp. <i>iricolor</i> (Desf.) K. Richt.	fyrreskov, olivenlund, phrygana			221	63
250	<i>Ophrys lutea</i> Cav. subsp. <i>galilaea</i> (Fleischm. & Bornm.) Soó	fyrreskov, olivenlund, phrygana			221	
251	<i>Ophrys omegaifera</i> Fleischm.	fyrreskov			221	
252	<i>Ophrys scolopax</i> Cav. subsp. <i>scolopax</i>	fyrreskov, olivenlund, phrygana			221	
253	<i>Ophrys speculum</i> Link ssp. <i>regis-ferdinandii</i> Achtaff & Kellerer ex Kuzmanov	fyrreskov, olivenlund, phrygana				78
254	<i>Ophrys sphegodes</i> Mill. ssp. <i>mammosa</i> (Desf.) Soó	phrygana				97
255	<i>Ophrys tenthredinifera</i> Willd.	fyrreskov, olivenlund, phrygana			220	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
256	<i>Ophrys umbilicata</i> Desf.	fyrreskov, olivenlund, phrygana			222	
257	<i>Opuntia ficus-indica</i> (L.) Miller	phrygana		97	96	
258	<i>Orchis anatolica</i> Boiss.	fyrreskov, olivenlund, phrygana		231	218	54
259	<i>Orchis anthropophora</i> (L.) All.	phrygana			219	56
260	<i>Orchis italica</i> Poiret	fyrreskov, olivenlund, phrygana			218	58
261	<i>Orchis provincialis</i> Balbis	fyrreskov			218	55
262	<i>Orchis punctata</i> Renz	phrygana				57
263	<i>Orlaya grandiflora</i> (L.) Hoffman	phrygana				
264	<i>Orlaya kochii</i> Heywood	olivenlund		108	106	
265	<i>Ornithogalum montanum</i> Cyr.	klippegrund, phrygana		191	183	
266	<i>Ornithogalum narbonense</i> L.	klippegrund		191	183	
267	<i>Orobanche alba</i> Stephan ex Willd.	phrygana		143	138	
268	<i>Orobanche crenata</i> Forskål	mark		143	138	
269	<i>Orobanche pubescens</i> D'Urv.	phrygana		143	138	
270	<i>Orobanche ramosa</i> (L.) C.A. Meyer	mark, vejside		143		
271	<i>Osyris alba</i> L.	phrygana		8	8	
272	<i>Oxalis pes-caprae</i> L.	by, mur, vejside, olivenlund		80	79	
273	<i>Pallenis spinosa</i> (L.) Cass.			166	158	
274	<i>Pancratium maritimum</i> L.			199	188	
275	<i>Papaver rhoeas</i> L.	by, ruderat, vejside, olivenlund		35	36	
276	<i>Parentucellia latifolia</i> (L.) Garuel.	klippegrund, phrygana		142	137	
277	<i>Parentucellia viscosa</i> (L.) Caruel	vejside		142	137	
278	<i>Parietaria diffusa</i> Mert. & Koch	mur		7	8	
279	<i>Parietaria officinalis</i> L.	by, mur, ruderat		7	8	
280	<i>Phagnalon graecum</i> Boiss. & Heldr.	phrygana		165	157	
281	<i>Phalaris canariensis</i> L.	by, vejside		221		
282	<i>Phillyrea latifolia</i> L.	phrygana		112	110	
283	<i>Phragmites australis</i> (Cav.) Trin. ex Steud.	rørsump, strand		222	210	
284	<i>Pimpinella cretica</i> Poiret	phrygana		103	101	
285	<i>Pimpinella peregrina</i> L.	phrygana		103	101	
286	<i>Pinus halepensis</i> Miller	phrygana		4	4	
287	<i>Piptatherum coerulescens</i> (Desf.) Richter	vejside, phrygana		221	209	
288	<i>Piptatherum miliaceum</i> (L.) Cosson	vejside		221	209	
289	<i>Pistacia lentiscus</i> L.	phrygana		88	87	
290	<i>Pistacia terebinthus</i> L.	phrygana		88	87	
291	<i>Pistacia vera</i> L.	klippegrund		88	87	
292	<i>Plantago afra</i> L.	phrygana		150	145	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
293	<i>Plantago coronopus</i> L.	vejside		150	144	
294	<i>Plantago cretica</i> L.	phrygana		150	145	
295	<i>Plantago lagopus</i> L.	vejside		150	145	
296	<i>Plantago lanceolata</i> L.	vejside		150	144	
297	<i>Platanus orientalis</i> L.	kløft		52	54	
298	<i>Poa annua</i> L.	by, vejside, ruderat		209	198	
299	<i>Poa timoleontis</i> Heldr. ex Boiss.	phrygana		209	198	
300	<i>Poa trivialis</i> L.	vådområde	Marmaro	210		
301	<i>Polygala monspeliaca</i> L.	phrygana		88	86	
302	<i>Populus alba</i> L.	vejside		5	6	
303	<i>Populus thevestina</i> Moench	flodleje		5	6	
304	<i>Posidonia oceanica</i> (L.) Delile	opskyld på strand		187	178	
305	<i>Prasium majus</i> L.	phrygana		125	123	
306	<i>Prunus dulcis</i> (Miller) Webb	by, olivenlund		56	58	
307	<i>Prunus spinosa</i> L.	klippeterræn	nordøen	56		
308	<i>Psilurus incurvus</i> (Gouan) Schinz & Thell.	mark, vejside		211	199	
309	<i>Ptilostemon chamaepeuce</i> (L.) Less.	klippeterræn		173	166	
310	<i>Pyrus amygdaliformis</i> Vill.	phrygana		54	56	
311	<i>Pyrus pyraaster</i> Burgsd.	vejside		54	56	
312	<i>Quercus coccifera</i> L.	phrygana		6	7	
313	<i>Quercus pubescens</i> Willd.	vejside, phrygana		6	7	
314	<i>Ranunculus marginatus</i> D'Urv.	kanal		31	33	
315	<i>Ranunculus paludosus</i> Poiret	klippegrund, phrygana, vejside		31	34	
316	<i>Raphanus raphanistrum</i> L.	vejside		49	50	
317	<i>Raphanus sativus</i> L.	vejside		49	50	
318	<i>Reichardia picroides</i> (L.) Roth	klippeterræn		182	173	
319	<i>Reseda alba</i> L.	vejside		49	50	
320	<i>Reseda lutea</i> L.	flodleje, vejside		49	50	
321	<i>Rhagadiolus edulis</i> Gaertner	vejside		179	170	
322	<i>Rhagadiolus stellatus</i> (L.) Gaertner	olivenlund		179	170	
323	<i>Rhamnus alaternus</i> L.	phrygana	Pirgi	89	88	
324	<i>Rhamnus oleoides</i> L.	phrygana		89	88	
325	<i>Ricinus communis</i> L.	by, vejside, ruderat			83	
326	<i>Robinia pseudacacia</i> L.	by, vejside, ruderat		60	62	
327	<i>Rosmarinus officinalis</i> L.	by		133	129	
328	<i>Rubia peregrina</i> L.	dige, phrygana		150	143	
329	<i>Rubus discolor</i> Weihe & Nees	mark, vejside, olivenlund, dige		53		

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
330	Rumex scutatus L.	klippeterræn		10	11	
331	Sagina procumbens L.	by, ruderat		21	20	
332	Salvia triloba L. fil.	phrygana		133	130	
333	Salvia verbenaca L.	olivenlund		133	130	
334	Sanguisorba minor Scop.	klippeterræn		53		
335	Sanguisorba minor Scop. subsp. magnolii (Spach) Briq.	vejside		53	55	
336	Sarcopoterium spinosum (L.) Spach	phrygana		53	55	
337	Satureja thymbra L.	phrygana		129	127	
338	Saxifraga hederacea L.	klippeterræn		52	53	
339	Scaligeria napiformis (Willd.) Grande	phrygana		102	101	
340	Scandix pecten-veneris L.	vejside		102	100	
341	Scorpiurus muricatus L.	vejside		79	78	
342	Scorzonera cana (C.A. Meyer) Hoffm.	klippegrund, phrygana		180	172	
343	Scrophularia canina L.	klippegrund, mur		138		
344	Scrophularia peregrina L.	flodleje		138	134	
345	Sedum litoreum Guss.	klippegrund, phrygana		50	52	
346	Sedum sediforme (Jacq.) Pau	klippegrund, phrygana		50	51	
347	Selaginella denticulata (L.) Link	phrygana		1	1	
348	Senecio vernalis Walst. & Kit.	olivenlund, vejside		170	163	
349	Senecio vulgaris L.	olivenlund, vejside		170	163	
350	Serapias bergonii E.G. Gamus	fyrreskov, olivenlund, phrygana				46
351	Serapias parviflora Parl.	skoveng			219	36
352	Sherardia arvensis L.	mark, vejside, olivenlund, phrygana		145	139	
353	Silene behen L.	vejside		23	26	
354	Silene colorata Poiret	klippegrund, vejside		23	26	
355	Silene vulgaris (Moench) Garcke	vejside, phrygana		23		
356	Silybum marianum (L.) Gaertner	vejside		175	167	
357	Sinapis alba L.	by, vejside, ruderat		48	49	
358	Sinapis arvensis L.	vejside		48	49	
359	Sisymbrium officinale (L.) Scop.	vejside		39	40	
360	Sisymbrium orientale L.	vejside		39	40	
361	Smilax aspera L.	phrygana		198	188	
362	Smyrnum olusatrum L.	by, vejside		102	101	
363	Solanum nigrum L.	bed		135	131	
364	Sonchus asper (L.) Hill.	olivenlund, vejside		182		
365	Sonchus oleraceus L.	by, ruderat, vejside		182	173	
366	Spartium junceum L.	vejside, phrygana		59	61	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
367	<i>Spergularia bocconeii</i> (Scheele) Asch. & Gr.	strand		23	22	
368	<i>Stellaria media</i> (L.) Vill.	by, ruderat, vejside		20	19	
369	<i>Tamus communis</i> L.	phrygana		199		
370	<i>Tetragonolobus purpureus</i> Moench	vejside		78	77	
371	<i>Teucrium brevifolium</i> Schreber	phrygana	Mesta	124	122	
372	<i>Thlaspi perfoliatum</i> L.	ur		46	47	
373	<i>Thymus capitatus</i> (L.) Hoffm. & Lk.	phrygana		131	129	
374	<i>Tordylium apulum</i> L.	olivenlund, vejside		107	106	
375	<i>Torilis arvensis</i> (Hudson) Link	strand		107		
376	<i>Torilis leptophylla</i> (L.) Reichenb. fil.	olivenlund		107	106	
377	<i>Torilis tenella</i> (Delile) Reichenb. fil.	phrygana		107	106	
378	<i>Trachynia distachya</i> (L.) Link	vejside, phrygana		214	202	
379	<i>Tragopogon dubius</i> Scop.	vejside		181	172	
380	<i>Tragopogon hybridus</i> L.	olivenlund		181	172-173	
381	<i>Tragopogon sinuatus</i> Avé-Lall	mark, olivenlund, vejside		181	172	
382	<i>Trifolium campestre</i> Schreb.	olivenlund, vejside		71	74	
383	<i>Trifolium clypeatum</i> L.	vejside		71	75	
384	<i>Trifolium dubium</i> Sibth.	phrygana		71	74	
385	<i>Trifolium repens</i> L.	vejside		71	73	
386	<i>Trifolium resupinatum</i> L.	vejside		71	74	
387	<i>Trifolium speciosum</i> Willd.	vejside		71	74	
388	<i>Trifolium stellatum</i> L.	olivenlund, vejside, phrygana		71	74	
389	<i>Trifolium uniflorum</i> L.	klippeterræn, vejside, phrygana		71	73	
390	<i>Trigonella balansae</i> Boiss. & Reuter	vejside		68	69	
391	<i>Tuberaria guttata</i> (L.) Fourr.	phrygana		95	94	
392	<i>Turgenia latifolia</i> (L.) Hoffm.	olivenlund		108	106	
393	<i>Umbilicus horizontalis</i> (Guss.) DC.	ur, mur		50	51	
394	<i>Urginea maritima</i> (L.) Baker	kystphrygana		193	183	
395	<i>Urospermum picroides</i> (L.) Scop. ex F. W. Schmidt	olivenlund, vejside		179	170	
396	<i>Urtica dubia</i> Forsskål	by, ruderat		7	8	
397	<i>Urtica urens</i> L.	olivenlund		7	8	
398	<i>Valantia hispida</i> L.	phrygana		150	143	
399	<i>Valeriana dioscoridis</i> Sibth. & Sm.	phrygana		153	147	
400	<i>Valerianella discoidea</i> (L.) Loisel.	phrygana		152	146	
401	<i>Valerianella echinata</i> (L.) DC.	phrygana		152	146	
402	<i>Valerianella eriocarpa</i> Desv.	phrygana		152	147	

	Internationalt navn	Habitat	Lokalitet	RFÆ	RFP	OCIP
403	Valerianella obtusiloba Boiss.	mark		152	146	
404	Valerianella vesicaria (L.) Moench	mark		152	146	
405	Veronica cymbalaria Bernh.	by, mur		141	137	
406	Vicia faba L.	olivenlund		63	66	
407	Vicia sativa L.	phrygana		63	65	
408	Vicia tenuissima (Bieb.) Schinz & Thell.	phrygana		64		
409	Vitex agnus-castus L.	kløft		121	120	
410	Vitis vinifera L.	klippeterræn		90		

PRESS RELEASE 14th OCTOBER 2008
Natura 2000 Chios (Pelinaeon)

Mike Taylor, World Museum Liverpool
mikechios@ntlworld.com

Don't 'kill the goose that lays the golden eggs'

It is a well known fact in chian society that for the last seventeen years, one third of my adult life, I have been visiting the island particularly to study its nature. In the early days my particular interests were concerned with the insects, latterly I have been studying the plants as well and the orchids in particular because Chios is so richly blessed with many rare and beautiful species.

As in the past five years, in the spring of this year a large number of visitors arrived with the intention of walking the slopes of Pelinaeon Mountain where many rare orchids, originally discovered by Pantelis Saliaris, are to be found. To their astonishment and profound disappointment they saw that the orchids which they had to come to see from many distant parts of Europe and from further away had all been eaten by flocks of goats. This made these visitors not only sad but also furious as many had been scrimping and saving over the previous year to pay for their holiday of a lifetime, typically costing well in excess of €2000 for a ten day visit in Chios. Many of the visitors were pensioners which makes their plight even more anguishing as it is unlikely that they will ever return, glimpses of paradise lost to them now for ever. What caused so much anger to these visitors was their knowledge that Pelinaeon lies in the heart of the 35000 Hectares of Chios committed by the Greek nation to the European Natura 2000 Programme, Europes response to the Rio Summit in 1992.

For those people unaware of the treaty obligations undertaken by the Greek Government on behalf of the citizens of Greece in protecting Natura 2000 designated areas, I would mention here a few of the most important aspects of the management protocols involved.

1. Continuation of agricultural practices, based on the year 2000 situation, are allowed to continue. In the case of grazing of goats on Pelinaeon this would allow goats in the numbers grazing in the year 2000 and for the customary periods of the year in this case from late May in the upper reaches of the mountain around the refuge above Viki until mid October.
2. No changes in agricultural practices are allowed which adversely affect the flora and fauna.

This year I was obliged, following representations to me by my angry and disappointed clients of Greentours, to investigate the circumstances surrounding this years unacceptable destruction of the Pelinaeon orchids.

Having discovered that goats had been allowed onto Pelinaeon Mountain in violation of the requirements of the Natura 2000 management protocols I wrote to the three senior Greek civil servants / politicians in the Ministry of Agriculture and the Ministry of the Environment in Athens who represent the Greek Nation in the European Natura 2000 Management committee in Brussels. I, supported by my two Greentours Co-leaders, Tristan Lafranchis and Paul Green and the proprietor of Greentours, Ian Green, requested that these officials direct that the Natura 2000 management protocols had to be observed in the future in the Chios designated area. Copies of this letter dated 7th August were also widely circulated within the community of orchid research Professors and some citizens of Chios including the Prefect and the Mayor of Kardamyla.

Anna Stamatiou of Chios Nature who had also received a copy of this letter circulated it to Chios media with a supportive covering letter of her own. This has been widely reported in the Chios media and can be viewed in its entirety on the internet.

Through the good offices of Litsa Likou meetings were arranged initially with the Deputy Prefect on Thursday 9th October and with the Prefect on Friday 10th October. Attendees included a representative of the municipality of Kardamyla and myself supported by Pantelis Saliaris, Giorgos Missetzis and Lisa Antl-Schmetzl.

From information and clarifications given to me at these meetings and other representations made to me I was advised that:-

1. The responsibility within Chios for sustaining the protection of the Natura 2000 areas, (35000) Hectares of Northern Chios, under the Natura 2000 management protocols, is vested in the Head of the Forestry Authority, an elected individual in Chios.
2. The Prefect has no power to intervene in these matters.

Two main allegations were made to me:-

a) Some of the shepherds, based in Viki, who have kept goats on Pelinaeon for many years had a significant problem in feeding their goats in February and March 2008 due to an exceptionally dry autumn and winter. They requested permission to allow access for their goats onto the middle and upper reaches of Pelinaeon two months earlier than existing practice.

My response to this is that the Natura 2000 programme and other EU agricultural policies make provision for compensating farmers in order to protect biodiversity. Greek government politicians and officials should be able to secure funding to enable Viki based shepherds to feed their goats in their low altitude winter compounds until they can be released at the traditional time onto the mountain in the exceptional circumstances reported in early 2008.

b) The Head of Forestry in Chios, following pressure from his constituents in the Municipality of Mastichochoria, forced shepherds in south Chios to vacate their traditional wintering grounds in the south of the island and directed them to move their goats to the north of Chios, the Natura 2000 territory, particularly Pelinaeon.

The suggestion that the Head of Forestry in Chios, with the responsibility as custodian and protector of the Natura 2000 designated areas of Chios, would force an unprecedented mass migration of goats onto Pelinaeon **defies belief**. Presumably the individual concerned has been properly briefed regarding the statutes and protocols under which he is required to execute his responsibilities. If he has not been properly briefed, then it calls into question the procedures under which Greece has chosen to execute its responsibilities under Natura 2000.

If notwithstanding proper briefings prior to undertaking these responsibilities the Head of Forestry has taken these actions, then in my view this action constitutes a serious dereliction of duty on his part.

I will now write again to civil servants and politicians, from the Ministries of The Environment and Agriculture in Athens, who represent Greece in the European Union Natura 2000 committees. I will request that they take appropriate action to ensure that the management protocols of Natura 2000 are fully understood and rigorously applied by the Chios authorities to the 35000 Hectare Natura 2000 designated area of northern Chios. I will request that they specifically require and direct that the numbers of goats on Pelinaeon Mountain in the future, and the allowance of their presence only after late May each year be enforced i.e. That the 'status quo ante' winter 2007/8 be reinstated. I will also request that they monitor the application of Natura 2000 management protocols in the Chios Natura 2000 area in future years.

In conclusion I truly believe that Chios can boast of a huge treasure of natural beauty, flora and fauna which, with suitable sympathetic management and control could be the outstanding and unique advantage of the island in attracting increasing numbers of high value tourist visitors.

Already the Chios economy has significantly benefited from increasing numbers of these tourists. To list a few examples of businesses already benefiting I would mention many of my friends, Giorgos Missetzis, Thespina from Mesta, Dmitri from Kardamyla, Zorbas and Stella from Volissos, Pelinaeon Taverna Viki, Voulamandis Kampos, Grecian Castle Hotel, Golden Sands Hotel, Kardamyla Hotel, Kyma Hotel, Dmitri Fish Taverna Lithi, Ionia Touristiki, Chandri Car Hire. I have no doubt that all these people and many others are waiting anxiously for robust defence of the Chios Natura 2000 area, I have no doubt that they will make their opinions forcibly known.

Don't ' kill the goose that lays the golden eggs'

Chiosorchid tourism2009

CHIOS ORCHID TOURISM, SPRING 2009

Mike Taylor, World Museum Liverpool

The ever increasing numbers of Eco-tourists visiting Chios to see the wonderful display of rare orchids to be found on the island are going to enjoy a particularly good experience this year. I know of three large groups booked to come in April starting with the 'Greentours' party of ten people, a group of Orchid enthusiasts from France and a party of twelve orchid taxonomists from Denmark led by Niels Faurholdt. Niels is the co-author with Prof Henrik Pedersen of a recently published major new book on orchid taxonomy, 'Ophrys, the Bee Orchids of Europe' published by the Royal Botanic Gardens, Kew, England, this book features many rare orchids photographed in Chios. I am also aware of numbers of independent travellers who have made arrangements to visit Chios for orchids. In total I anticipate more than 60, possibly even one hundred, tourists coming to Chios for orchids this year, each for an average of ten days on the island.

My research into the condition of Chios orchids in the last two weeks, at all the most important sites, shows that the plants have been helped enormously by the ample rainfall on Chios this winter in contrast to the low levels in the previous two winters. Most plants are plump and healthy with many species already starting to flower, and most importantly many of the rare species are also present in better than average numbers. On 25th March I spent the morning on Pelinaeon Mountain

in the important orchid rich area near to the Refuge above Viki. Amongst the orchids already in flower were fine fresh flowers of the rare *Ophrys basilissa*, see photographs. This brilliantly coloured velvety reddish purple flowered species is much sought after by orchid enthusiasts, unfortunately of the ten known plants in the prime area last year all had their flower spikes eaten by goats, early in April. This year three of the ten plants have started to flower with the rest showing very strong emergent flowering shoots. It is very good news indeed that I have just been advised that the Pelinaeon Mountain shepherd will be grazing his flock of goats near Karies during April and May this year, and plans to move the flock onto the higher reaches of Pelinaeon towards the end of June, as had been the tradition previous to 2008. If true, I very much appreciate his community spirit in taking this course of action. I earnestly hope that this information is well founded as some of the visitors referred to above, had previously expressed their concerns to me regarding the potential for goat damage prior to their visit this year and I have now been able to calm their fears in the light of this recent information on this years grazing plans for goats. This years grazing regime needs to be made a permanent arrangement for future years.

Other desirable species of orchids showing good progress in producing strong flowering shoots on Pelinaeon included *Ophrys reinholdii*, *Ophrys dodekanensis*, *Ophrys phryganae* and *Orchis provincialis*. Elsewhere on Chios there are already fine showings of expected early season species including *Ophrys cinereophila*, *Ophrys omegaifera*, *Ophrys sitiaca*, *Ophrys tenthredinifera*, *Ophrys sicula*, *Ophrys orphanidea*, *Ophrys bombyliflora*, *Ophrys mammosa*, *Ophrys iricolor*, *Ophrys persephona*, *Ophrys parosica*, *Ophrys regis-ferdinandii*, *Ophrys cesmeensis*, *Ophrys calypsus*, *Ophrys pelinaea*, *Orchis italica*, *Orchis anatolica*, *Orchis punctulata* and *Himantoglossum robertianum*.

Later flowering species including, *Ophrys homeri*, *Ophrys lyciensis*, *Ophrys ferrum-equinum*, *Ophrys masticorum*, *Ophrys chiosica*, *Ophrys blitopertha* and *Orchis sancta* are also developing nicely.

Potentially this season should produce many orchid enthusiasts having had a truly wonderful experience for the first time of Chios nature, and they will spread the word amongst their neighbours, friends and contacts of what a great place Chios is for a natural history based holiday. Increasingly independent travellers will have confidence in Chios as an ideal holiday destination and will chose to make their own arrangements directly with owners of Pensions and Holiday letting accomodation.

I know that already businesses in Chios have been seeing these kinds of tourists in increasing numbers in recent years. I am aware of previous visitors using The Voulamandis Pension, Missetzis Apartments in Avgonima, Stella Tsakiris and Zorbas in Volissos, Archodicho Thimiana, Dmitri in Ano Kardamyla, Kardamyla Hotel, Kymna Hotel, Golden Sands Hotel, Grecian Castle Hotel , Handri Hotel, Four Seasons Hotel Vrontados and there must be many more which I have not heard about.

With continuing vigilance and care for the protection of the best of Chios nature I am sure, even in these troubled economic times, that these kinds of businesses have a growing and sustainable future, for the ultimate advantage of the businesses and citizens of Chios, the visitors to Chios and the plants and animals which they want to see.